26՝դ ՏԱՐԻ Թիւ 7057 23 ՄԱՐՏ 1909 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 14 ՐԷՊ ԻԼ ԷՎՎԷԼ 1327 5 Avril 1909 26me année N. 7057

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	80 Ղ.
» » վեցամսեայ	45 »
Գաւառներու համար տարեկան	100 »
» » վեցամսեայ	60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան	25 Ֆր.
» » » վեցամսեայ	20 »

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درطه‌یه قاپه‌سی

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ՀԱՅՈՒՀԻՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻՆ

Կին արարածի անա երկու հակոտնեայ դիպեր, հակոտնեայ իրենց բնական երկրին չափ։

Տեսնենք դիրքը ընտանեկան, ընկերային, հասարակական շրջանակներուն մէջ։

Հայուհին ընտանեկան շրջանակի մէջ եղ է միշտ կրաւորական դերով, որքան որ ընտանիքը կոչուած է ըլլալու առաջին և ամենատպաւորիչ դպրոցը մանուկին համար, սակայն մեր հայ տուները դպրոց ըլլալէ շատ հեռու են, որովհետեւ հայ իգական սեռը դաստիարակուի ըլլալու ըմբռնումը չունի տակաւին, ան կը կարծէ որ իր դերն է յագեցում տալ արական սեռի կիրքերուն, մանուկ ծնիլ և կաթ տալ։ Անկէ անդին չենք կրնար երթալ զբաղդաբար երբ հայ ընտանիքին մէջ կնիկի դերը քննենք, և այդ է պատճառը, որ մենք մինակ դպրոցներէն կը սպասենք մեր զաւակներու դաստիարակութիւնը։ Այս մեծ թերութեան մէջ որքան որ յանցաւոր ու պատասխանատու է կինը, նոյնքան և աւելի—աւելի, որովհետեւ բարբարոս կաշկանդումը մեր արական սեռին, զգալի պակաս է—պատասխանատու է երիկ մարդը, սակայն մենք ուրիշ առիթի կը թողունք խարանել այդ բռնակալութիւնը, չշեղելու համար մեր նիւթէն։

Իսկ ամերիկուհին իր ընտանիքին մէջ կին է, կնիկի յատուկ բնական կատարելագործումներով, մայր է ու դաստիարակուհի իր ըմբռնումին ամբողջութիւնովը ու բնա՛ւ ստրուկ արական սեռի քմահաճոյքներուն։

Ան կը կրթէ, կը դաստիարակէ իր զաւակը այն աստիճան, որ աստիճան որ իր վրայ պարտք դրուած է, ու դպրոցը կը լրացնէ անոր պակասը, իսկ եթէ ընտանեկան ու դպրոցական դաստիարակութիւնը չկրնան իրենց օգտակարութիւնը ունենալ, և երբ անառակութեան որդեգիր ազգ մը չգոպուի այդ կրկին դպրոցներուն մէջ, այն ատեն կառավարութիւնը կ՝առնէ զայն և իրեն յատուկ անառակասոց-դպրոցի (farm school) մէջ կը պահէ մինչեւ տղուն խելահասութեան տարիքը և ահա օր մը զայն իբր կրթուած, դաստիարակուած մարդ, եւ կը դարձէ իր ծնողքին։

Մի՝ակողմանի չըլլալու համար պէտք է ընդունինք թէ՝ Ամերիկան կառավարութիւնը դաստիարակութեան գործին մէջ շատ մեծ դեր մը ունի, և այս բաղդատական տեսութեան մէջ անիրաւ պիտի ըլլանք եթէ արական սեռի պատասխանատուութեան վրայ չաւելցնենք նաև կառավարութեան անտոգութիւնը. աւելի բարդուելով մեր հայ իգական սեռին իբր մայր՝ պատասխանատուութեան վրայ,—մեղի կը ներկայացնեն ողբալի կացութիւնը մեր մանկութեան։

Եթէ առաջին կէտին մէջ կառավարական նպաստաւորումը դէպի ընտանեկան կրթութիւնը, դէպի ամերիկուհին՝ կրնայ մեղմացնել հայուհիին թերութիւնները, երկրորդ, այսինքն ընկերային կեանքին մէջ՝ և և կերպով չեն կրնար անոնք արդարացնել, որովհետեւ ընկերային կեանքի մէջ Հայուհին բացարձակ ստրուկ է։

Ան ինքզինքին չի կրնար հաւատացնել թէ ինքն ալ երիկ մարդուն հետ հաւասար է, ինքզինքին չի կրնար ներել՝ նոյնիսկ խորհելու թէ՝ ինքն ալ այնքան իրաւունք ունի որքան պարտաւորութիւն, որոնց ստիպողէն կը հպատակի։ ան կը կարծէ թէ իր իրաւունքներու պաշտպանութիւնը անհամեստութիւն է, անպարոյթիւն է։ Ընկերային հարցերու մէջ այնքան հրու է ու համակերպող Հայուհին, որ չափազանցութիւն ըրած չենք ըլլար երբ ըսենք թէ՝ կը նմանի լարուած պէպէքի մը, որ այնպէս կը շարժի ինչպէս որ ուզէ զինքը լարող ձեռքը։

Ան կը կարծէ որ լեզուն իրեն տրուած է լռելու համար, աչքերը՝ փակուելու համար, ականջները՝ չլսելու համար և զգացումները մինակ ու մինակ խեղդուելու համար իրենց կենդանութեան ամբողջ շրջանին մէջ։

Ըսէ՛ք Հայուհիի մը, որ օրինակի համար, ոտքը ոտքի վրայ նետէ և անպատշաճութիւն չըլլայ անոր ըրածը, որ սիկարէթ ծխէ և անկապատ դաղափար մը չտայ իր մասին, որ երգէ և անոր անունին chanteuse — իր մինակ գէշ ըմբռնումով — բառն ալ չկցուի, որ իր մտքերը համարձակ ու անվերապահօրէն յայտնէ և հակահասանք մը չտեղէ իր դէմ, որ իր զգացումները անմեղօրէն յայտնէ, ու ինկած, անպատիւ չհամարուի, որ քանի մը անգամ թատրոն երթայ և արդէն անվերջ պատմութիւն մը չհիւսուի անոր շուրջ, որ իր մէկ նախընտրած ներիսաարդին հետ պատոյտի ելլէ և արդէն պոռնիկ չհամարուի...։

Իր ընտանեկան շրջանակը, իր ընկերական շրջանակն է. ան իր տունէն ու քանի մը բարեկամներէն զատ ուրիշ ընկերներ չունի և չիկրնար ունենալ, որովհետեւ կին է, ու կը բաւէ։

Ըսէք Հայուհի մը, որ ամուսնութեան պէս կենսական խնդիրի մը առեն, որ ուղղակի իր շուրջն իսկ դառնայ, և ան համարձակօրէն յայտնէ իր համակրանքը կամ հակակրանքը, որ իր իսկ շուրջը դարձող, իր երջանկութիւնը կամ ապերջանկութիւնը վճռող հարցին մէջ այնքան ձայն ունենայ, որքան որ իր հայրը, մայրը կամ եղբայրը, և ա՝ որովհետեւ կին է։

Եգ ըլլալը, կին ըլլալը մեր մէջ ամէն բան ըլլալ կը նշանակէ, բայց երբե՛ք մարդ, ու խեղճ արարածներ, ողորմելի էակներ, որոնք չեն կրնար գլուխնին բարձրացնել և յայտարարել որ իրենք ալ մարդ ունին, զգացում ունին, մարդ են տղամարդու հաւասար։

Եւ քննեցէ՛ք խորապէս ու պիտի գտնէք թէ՝ Հայուհին ամէն պարտաւորութիւններու, նոյնիսկ իրեն չպատկանած հոլու տարուկն է ու մարդ ըլլալու, մարդ ըսուելու իրաւունք բնաւ չունի։

Ու մենք կը զարմանանք թէ՝ այս մեր եգերուն մէջ, որոնք չատ անգամ չատ զարգացած ըլլալու յատկութիւնները ունին, որոնք յաճախ դպրոցական շրջաններ աւարտած են, որոնք քանի մը լեզուներ գիտեն, բնա՛ւ ինքնագիտակցութիւն չունին, բնա՛ւ չեն մտածեր իրենց բռնաբարուած իրաւունքներուն տիրանալ, բնա՛ւ զգացում չունին, արդեօք բնութիւնը իսկապէս զգալու, մտածելու կարողութիւններէն զրկեր է մեր իգական սեռը։

Բայց չենք կրնար ըսել ասկա, առանց սեւին ճերմակ ըսած ըլլալու, որովհետեւ մենք ամէնէն սեղմուած, ամէնէն ռամիկ ու կոչտ կարծուած էակներուն մէջ զգացումի, մտածումի կարողութիւնը գտեր ենք. դիտած ենք որ անոնք արտայայտուելու միջոցէն զուրկ են մինակ և ասիկա մէկ կողմէն արական սեռի բռնակալութեան, միւս կողմէն իգական սեռի ստրկութեան անքաւելի մեղքն է։

Գտած ենք նաեւ աղջիկներ, կիներ, որոնք մտածած են ու գործած այնպէս ինչպէս կ՝ընենք մենք, արական սեռս. անոնք մեզի պէս խորունկ կերպով կրցած են ըմբռնել ու ազատ, անկաշկանդ արտայայտուիլ, մեզմէ աւելի փափկօրէն կրցած են զգալ ու անվերապահօրէն ինքզինքնին թարգմանել, արական սեռի յատուկ այն ապուշ ըմբռնումով թէ՝ կինը տկար է մարմնով և միտքով, ցուցնելով որ իրենք բնաւ չեն ընդունիր այդ միտքը և ահա կ՝ապացուցանեն այդ անարդար վճիռին սխալը։

Եւ ի՞նչ կ՝ըսէք, հիշդ ասոր համար ահնոնք դատապարտուածներ են, հասարակութեան բարոյականը քայքայողներ ճանչցուած են։

Ո՛վ խելագարութիւն..

Դառնանք Ամերիկուհիին.

Ամերիկուհին որոշապէս տարբեր սահմաններ գծած է ընտանիքին և ընկերութեան, մինչդեռ «ընկերական շրջանակ»ը ասացուածք մըն է մեր իգական սեռին քով. Ամերիկուհիին քով ան աւելի լայն ու ապրուած կեանք մըն է քան մեր արական սեռի կեանքին մէջ։

Ամերիկուհին բնա՛ւ չի հանդուրժեր որ ո՛և է մէկը իր իրաւունքներուն սահմանը սեղմէ, կամ անոր մէջ ոտնգոռթիւններ ընէ, իբր արական սեռ Թող ո՛ և է մէկը յոխորտանքն ունենայ ինքզինքը աւելի վեր դասել անկէ և ահա Ամերիկուհին փառաւոր դասով մը կը զգացնէ անոր թէ՝ ոչինչով առաւել է քան ինքը։

Ան իր տարրական իրաւունքներէն ամենաբարձրին գիտակցութիւնն ու դաղոնք պաշտպանելու ինքնավստահութիւնը ունի, և ծիշդ ատոր համար զինքը կը տեսնես ամէն ընկերութիւններու մէջ ամենատարբերեալն մինչեւ ամենաբարձր։ ան ինքզինքը կրնայ պաշտպանել ո՛ և է պատահականութիւններու դէմ, կրնայ երթալ ուզած տեղը առանց ստրկօրէն հպատակելու այսինչին կամ այնինչին։

Ամերիկուհին անդամ կրնա գտնել ամէն ընկերութիւններու, և իբր մարդ ու տղամարդու հաւասար մարդ ամէն իրաւունքներու լայնօրէն տէր։

Ան ինքզինքին բացարձակ իրաւունք կուտայ ընտրելու և սիրելու. ու և ո՛չ մէկին կը թոյլատրէ միջամտել իր սէրին, հօրը տունին մէջ իր առանձին սենեակն ունի ինչպէս իր եղբայրը, իր տարաբեր ընկերն ունի որի հետ կ՝երթայ ամէն տեղ, կ՝ընէ ամէն բան, զայն իր սենեակը կը բերէ և իր մայրը կամ հայրը կամ եղբայրը ընա՛ւ չեն կրնար խառնուիլ իրեն, և չեն խառնուիր արդէն, որովհետեւ անոնք գիտեն թէ ի՛նչ իրաւունքով որ իրենք կ՝ընեն այսինչ բաները կամ կը վայելեն կեանքը, նոյն իրաւունքով կ՝ընէ իրենց ազգիկը, և եթէ գտնուի մէկը որ խօսքով մը, բառով մը, ակնարկութիւնով մը այդ իրաւունքի սահմանէն ներս անցնի, ան անմիջապէս աքացի կը վռնտէ իր սահմաններէն։

Մեր իգական սեռը, մասնաւորապէս ամուսնութենէ առաջ երկու յատկութիւն պէտք է ունենայ կարենալ ամուսնանալու համար, 1. դրամօժիտ, 2. կուսութիւն, որ իր պահպանումին համար պէտք եղած բոլոր նախազգուշութիւններուն չնորհիւ անաղարտ ! անունը պէտք է ունենայ իրեն հետ։

Դրամօժիտը մեր պռոնկացած ընկերութեան, ու դրամը պռոնկացած ամբողջ մարդկութեան ամենազօր Աստուածն է. զա՛յն Թողունք մէկ կողմ։

Իսկ երկրորդ կէտը որքան որ սուրբ է մեր մէջ, այնքան նշանակութիւն չունի Ամերիկուհիին մօտ։

Մենք պատիւը անոր մէջ կը դասենք ու մեր աղջիկները գուբգուրանքով կը պահեն զայն, իսկ ո՛չ Ամերիկուհին և ո՛չ ալ Ամերիկացին պատիւը կը նոյնացնէ առաքասին հետ։

Ամերիկուհին երբ կը սիրէ, երբ բնութիւնը իր զգացումները կը կատարելագործէ, ինչ իրաւունքով որ տղամարդը կ՝ապրի, նոյնպէս կ՝ապրի ինքը։

Ու տակաւին չերկարելու համար ըսենք թէ՝ ընկերային կեանքին մէջ Ամերիկուհին ու ամերիկացին բացարձակապէս հաւասար են և արդէն կրնանք հետեւցնել թէ ո՛րքան տարբեր են Հայուհիէն։

Հասարակական կեանք գրեթէ գոյութիւն չունի հայուհիին քով, եթէ չհաշուենք վարժուհիութիւնը, որը հետեւող Հայուհիներ ալ իբր իրենց կոչումին տէր մասի վրայ կարելի է համրել, իսկ գրական կեանքը, որ կարելի է հասարակական կեանքի մէկ ստորաբաժանումը հաշուել, քանի մը ներկայացուցիչներ է անդին չանցնիր, ինչպէս նաեւ դերասանական կեանքը։

Նայէ՛ ամերիկուհիին վրայ, սակայն զայն չպիտի տեսնես ամէն ասպարէզի, ամէն միջավայրի մէջ, դասարաններէն մինչեւ կառքերուն վրայ խմբագրութենէ մինչեւ սափրիչութիւն։

Ա՛ հ կ՝աշխատի այնպէս ինչպէս կ՝աշխատի էրիկ մարդը ամէն տեղ, ամենատաժանելի գործառութիւններէն մինչեւ ամենարարձր վաճառատուներու մէջ, ինքզինքին ամօթ կը համարի բացարձակապէս տկար նկատուիլ էրիկմարդէն, և գործնական կեանքին մէջ կ՝ապացուցանէ որ հաւասարապէս ղօրեղ է։

Եւ այս ուժին գիտակցութիւնն է որ մէկ կողմէն էրիկ մարդու բռնակալ ձգտումները անգործութեան կը դատապարտէ և վերջապէս կը մեռցնէ, իսկ միւս կողմէն կին էակին իրաւունքներն ու հաւասարութիւնը կ՝որոշագծէ։

Եթէ Ամերիկուհին իր հասարակական կեանքին մէջ մանրակրկիտօրէն ուսումնասիրենք՝ արդէն Ամերիկացին հասարակական կեանքին ուսումնասիրութիւնը ըրած պիտի ըլլանք, որովհետեւ Ամերիկուհին Ամերիկացիէն ամբաժան է ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ, և ասիկա անոր համար որ ան կրցած է ըսել թէ՝ ինք կին ըլլալէ առաջ մարդ է և հաւասար մարդ։

Եթէ մեր մէջ անհուն տարբերութիւններ կան արական և իգական սեռին մէջ, եթէ մեր մէջ այրը մարդ է, իսկ կինը ո՛չ. Ամերիկուհիին ու Ամերիկացին մէջ մինակ մէկ տարբերութիւն կայ հասարակական կեանքի մէջ, քանի չկրնալ տալու պարագան, և անոր համար արդէն անագին պրօպանդէ կայ և հաւանականաբար յաղթանակն ալ մօտ է։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՄՓՈՒՐ

ԲԱՐՔՈՐ ՀԱՅՐ

Անգուգական Քրիստափորի յիշատակին. — Դաստիակցութեան մէկ բուցիկը եւ անոր թողուցած տպաւորութիւնը. — Խմորատիպ թերթ մը՝ ՅԱՒԱՋ.—Թուրք հայրենասէրներու բարեկարգութեան ծրագիրը։

ԿԱՐՍ, 8 մարտ

Անգուգական Քրիստափորի անհատականութիւնը պաշտող և անոր երկրպագող խումբ մը զարգացած երիտասարդներ, ինչպէս նաեւ տիկիններ ջանք ու հոգածութիւն չխնայեցին, աղատամարտի հերոսներէն անմահ Քրիստափորին նուիրուած այն երեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 7ին, շաբաթ գիշեր։ Զնայելով որ երեկոյթին կարգացուցը զանազան երգերով և արտասանութիւններով խճողուած էր, բայց Քրիստափորի խորհրդաւոր կեանքին մեղի անյայտ և մութ կողմերը պարզուելու համար, ամբողջ ժամ մը սիրով ու հաճոյքով կ՝ունկնդրէինք ընկեր Երուանդի բանախօսութեան, որուն մէջ ի յայտ կուգար Քրիստափորի դէմքը, իբրև ճշմարիտ և անկեղծ հայրենասէր, իբրեւ համամարդկային խղճալներով խմորուած անձնանուրութիւն և իբրեւ գաղափարի յառաջամարտիկ ախոյեան։ «Մեր Քրիստափորը» ճանչցուցին յետոյ, ո՛վ պիտի չուզեր լսել անոր «Դէպի երկիր»ը, այնչափ ներշնչումով ու զգացումով դրուած, որուն մէջ իր հոգին է որ կուլայ։

Արտասանութիւններ եղան և երգեր երգուեցան։ «Մեր հայրենիք»ի և «Քրիստափորի չիրիմին կենդանի պատկերները ցնցող տպաւորութիւն թողուցին։

Այս երեկոյթը մասնաւանդ անոր համար նշանակալից էր, որ ընկեր Դաշնակցականները գոյացած 10-15 օսմ. ոսկիի հաստոյթն ամբողջութեամբ յատկացուցին սեղանի, զոր տուին երեկոյթի վերջաւորութեան։ Սեղանին վրայ քսանէն աւելի բաժակաճառեր արտասանուեցան, որոնք բոլորն ալ Քրիստափորի մեծութիւնը և գաղափարական վեհութիւնը կը շեշտէին։ Արշալոյսն հաղիւ մէկ ժամ մնացած բաղմութիւնը կը ցրուէր, արեւելեան և արեւմտեան պարերէն վերջը։

*** Թանի մը օրեր առաջ կարնոյ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայերէն և թուրքերէն թռուցիկներ ցրուեց քաղաքիս դաշնաղն կողմերը։ Խնուսցի Սահակ Մխիթարեան անուն անձը՝ Մալաղկերտի Մօլա Ալի գիւղի մօլլէն սպանութեամբը կը զրպարտուի։ Այս ոճիրը կը վերագրուն Դաշնակցութեան, առարկելով թէ Սահակ «Ղաբա – Զօպանի Թամիդէին պետն է»։ Տեղւոյն Դաշնակցականները այդ թռուցիկով կը յայտարարէին թէ «Սահակ Մխիթարեան ոչ է կերպով կապուած չէ Դաշնակցութեանս հետ»։ Իրողութիւնն այն է սակայն որ երբ մէկ երկու երիտասարդներ այդ թռուցիկները պատերը փակցնելու կ՝երթան, ոստիկանապետ Դուրսուպէյ բռնել կուտայ զանոնք և հարցաքննութեանց կ՝ենթարկէ։ Եւ որովհետեւ թռուցիկը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարնոյ Կեդր. Կոմիտէ ստորագրութիւնը կը կրեր, այս քանի մը բառերը կը բաւեն, որ մութ ուժերը իրենց սեւ ու դաժան դէմքերը ցցեն։ «Հայը ո՛վ էր որ Կոմիտէ ալ կաղմէր»», «Անոնք չուտով պիտի ճանչնան մեր ուժը»», այսպիսի խօսքերով իրենց զայրոյթը կը ջանան հանդարտեցնել։ Վարչական և գաղան տարրերու այս կերպ բացատրութիւնները երբեք չեն կրնար կասեցնել երկու դրացի ժողովուրդներու գիտակցական զարթնումի տաք հոսանքը, որ օր աւուր կ՝ամրապնդուի։ Թող անհոգ ըլլան այդ սադիզէները. մենք մեր ճամբան պիտի շարունակենք, որ ճշմարտութեան անխոտոր ճամբան է։

*** Ամսոյս 8ին հրապարակ ելաւ կարնոյ Յառաջ խմբագրական շաբաթաթերթը, որուն կողքին վրայ կը կարդանք նաև իր թիւին պարունակութիւնը. նպատակն է՝

Ա. Տալ բուն ժողովուրդին ներկայ քաղաքական հարցերուն լուսաբանութիւնը։

Բ. Թերթի միջոցաւ խօսիլ զանազան մոլութիւններու դէմ։

Գ. Երիտասարդութիւնը հրաւիրել ինքնանանչութեան և ինքնագործունէութեան։

Դ. Տեղ տալ զանազան Հայագէտներու օգտակար գրուածներուն և զարգացուցիչ թարգմանութիւններուն։

Ե. Պարզել այժմ գոյութիւն ունեցող կուսակցութիւններու սկզբունքները։

Կը սպասենք յաջորդ թիւերուն երեւումին, դրական դաղափար մը կարենալ տալու համար։ Ասկէ տարիներ առաջ թէև Լուսապիւռ թերթ մը գոյութիւն ունեցեր է հոս, սակայն շատ կարճատեւ եղեր է կեանքը։

—Կարնոյ թուրք զարգացած տարրը և զինուորականութիւնը սակէ առաջ ընդարձակ տեղեկագիրներով և բացատրութիւններով, քաղաքական և զինուորական պաշտօնէութեան ամսաթղթակներուն զեղչեալ մէկ ցուցակը կը ներկայացնէին օսմ. երեսփոխանութեան կարնոյ երեսփոխաններուն։ Եւ չի նայելով որ կեդրոնը իրենց ամսականներուն վրայ յաւելում ըրած է, սոսկալի չեն ընդունիր և կը բողոքեն տրուած առատ ամսականներուն համար։ Բողոքներ պիտի ներկայանան նաեւ օսմ. երեսփոխանութեան մինչեւ հիմա որ և է աշքառու գործ մը տեսած չըլլալուն համար։ Ազատականներու կուսակցութիւնն երթալով կը զօրանայ։ Թիչ առենէն անոնք ալ իրենց պաշտօնական տեղը պիտի ուներան։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ա.

Կենսագրութիւն Սարգիս արհեպիսկոպոս Սարաֆեանի եւ ժամանակին Հայ-Կաթոլիկներ. 1720—1775.

Սարգիս Սարաֆեան վերջապէս Հռոմ ալ կ՝երթայ 1745ին ու կը ներկայանայ Ս. Պապին, որմէ յետոյ կը գրէ սա նշանակն տողերը Մխիթար Աբբային. «Ներհմտութեամբ գիտի իսկ յառաջմեմ մեղրաբուղխ և ուռնածորան գոլն ստանց կամուղիկէ եկեղեցւոյ մօր մերոյ, բայց արդենիս փորձառութեամբ իւր ի յաղբեր լիութեան ճաչեցի զամենաքաղդր փափկութիւն նորին... Ասատնոր եղելով գիս աւաղ կարդացի զինէն, որպէս երբեմն Սուրբն Օգոստինոս, զի յերեկոյին ծանեայ», այսինքն՝ ուշ իմացայ Հռոմի ուղղափառութիւնն ըսել կ՝ուզէ։ Այս և ուրիշ յարաբերական ու բարձրագական երդումներ՝ կասած տուած են խորագէտ Նալեան Յակոբ Պատրիարքին, որ Սարգիսի դարձէն ու Բերիա, Ատանա, Զմիւռնա, Պրուսա և այլուր կաթոլիկամէտ խլրտումներէն դրդուելով՝ մանաւանդ կասկածելով որ նա հետամուտ է իր Գալիսի պատրիարքական աթոռին՝ ալ (ահ՝ այդ աթոռամոլութիւնն և ատոր համար եղած կասկածները, որ մինչեւ ցարդ իսկ կը տեւեն և ազգասիրութեան նուիրելի ուշադրութիւնը՝ գրեթէ բոլորովին հոն կը կեդրոնացուն են ամենաղէտ հնարքներով և վրէժներով, ի՛նչ ամօթ հոգին՝ Ս. Աւետարանի անփառասիրել ուխտած մեր պաշտօնէից համար. Գալիսի Պատրիարքութեան ամլութեանց մեծագոյն պատճառ մըն ալ այս է՝ Պատրիարքաց մեծ մասին բարձրագութիւնը) յետ այս վերջնոյն (Սարգիսի) դատատանական ու բարեսական ձգձգմանց՝ Սարգիս Աւագենի ալ սադրանքով կը յայտնի Քիոս աքսորել զայն չավուշի մը ձեռքով։

Հոն տարի մը կը թողուի անոր միանակ և բաւական ալ կը վշտակրէ։ Իր Գալիսի բարեկամներուն, մանաւանդ Գուլելի օղլու Աբրահամ Ամիրայի, ազդեցութեամբ ձեռք կը բերուի իր ազատութեան հրովարտակը, կը պաղատուին Նալեան Յակոբ Պատրիարքի հետ ի Կ. Պոլիս ու կը կարգուի առաջնորդ Եւդոկիայի։ Այս աքսորման և ազատութեան պարագաները շատ հետաքրքրական են՝ մանաւանդ ժամանակին բարքերուն հոգեբանութեանց ու եկեղեցական խլրտմանց վերաբերումով, ուր մեծ դեր կը խաղան նախանձ, ագահութիւն, փառասիրութիւն և օտարասիրութիւն։

1781ին Յարութիւն արքեպիսկոպոս Բասենցի կը փախչի Հմանօրինակ պարագաներով և 1782ին կը հաստատուի Թրիէստ՝ Մխիթարեանց հոնտեղի վանքին հետ կցորդուելով և ըստ ոմանց՝ հոն հայկաբանութեան դասասաց ալ ըլլալով։ Բասենցիին կցորդ են նաեւ իր ծանօթներէն ու աշակերտներէն եռանդուն մասնը, որ 18րդ դարու հայ կաթոլիկ շարժումներուն մէջ մեծ դեր ունին։ Իսկ Սարգիս Եւդոկիայի համար իրեն փոխանորդ կը դնէ, ու կը հրաժարի տարիէ մը. Կ. Պոլիսի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ քարոզ կուտայ. իրեն հակառակորդ կ՝ելնեն Բալուցի Մանուէլ քահանայ և նմանները. Սարգիս՝ այս հակառակութեանց միջոցին պարզերես կը ներկայացնէ ենրուսաղէմի նուիրահաւաքութեան հաշիւը։ Նպատակն՝ իր մաշարայական հիւանդութեան պատճառով կը հրաժարի Կ. Պոլսի Պատրիարքութենէն և՝ իբրեւ թէ զղջալով իր առ Սարգիս վերաբերմանց վրայ՝ կը վախմանի հանդարտ դիտակցութեամբ իմաստասէր քրիստոնեայի։ Կը թողուի՝ յետ փառաւոր յուղարկաւորութեան՝ Բերայի գերեզմանատունը. Սարգիս կը խօսի ճոռոմ և պերճ դամբանական մը իր երեց դասակիցին վրայ՝ բազմամբոխ խռնելոց հանդէպ, որոնց մէջ էին նաեւ Բասենցին, Գրիգոր Պամամեան (յաջորդ Պատրիարքը Նալեանի), չա՛տ վարդապետներ, քահանաներ, իշխաններ ու մեծարդք։

Այնուհետեւ՝ Սիմէոն Երեւանցի կաթուղիկոսը կ՝ուզէ նուիրակ անուանել Սարգիսը. Սարգիս կը մերժէ և 1772ի սեպտ.ին՝ Յոհ. Վ. Նուրտինեանի հետ կը մեկնի Գալիսէն բոլորովին գաղտնի կերպով ու կը հասնի Մարսիլիա, գիրքերուն և տան կարասիներուն վաճառումը կարգադրելէն ետք և ա՛լ չդառնալու ճակատագիրով։ Սարգիսի Խալիա հասատատուելէն ետք՝ իր մեկնումը Գալիսի մէջ երկար ատեն կը գործէ մեծ տպաւորութիւն և հոն կաթոլիկամէտ վարանոտ մասին ջոջ անդամները, մանաւանդ եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ, աւելի եւս համարձակութեամբ կը հետեւին իր արեւմտեան չուրդին։ Ասոնց մէջ կը դնէ Հ. Դր. Դալէմբերեան Պրուսայի բազմարդիւն Առաջնորդ Երզնկացի Սամուէլ եպս. Լաճեանը, Կոլոտի աշակերտներէն Ղազար Անմարմին ըսուած Արքեպիսկոպոսը, Կարնեցի Տէտէ Յովհաննէս վարդապետը, Յարութիւն Պետանեանը, նոյնիսկ Գրիգոր Պատրիարքը, Կ. Պոլսեցի Յակոբ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսը Քեռնա Արապան, Աղիքանդր Արսլանեան, Սիմոն եպիսկոպոս Ուռմուտեան, որոնք և իրենց հետեւորդ խումբեր հետզհետէ կը զօրացնեն Թուրքայոց կաթոլիկութիւնն՝ իրենց քարոզներով, ազդեցութիւններով, գրուածներով և հռոմէական թեւարկութիւններով։ Սարգիս իր վերջին կայքն հաստատած էր ի Լիվոռնոյ, ուր օտարազգի կղերէն ալ կ՝ընդունուէր մեծ յարգ ու պատիւով և կ՝օգնուէր իր հայ բարեկամներէն, գլխաւորապէս Յովհաննէս Մարգիզ Սեզրոսեան նշանաւոր անձէն։ 1773ին սիրտի ջրգողութեամբ հիւանդացաւ հոն, արդիւնք՝ իր աքսորանոց ու վշտաց. հիւանդութեան միջոցին ամէն շաբաթ կը խոստովանէր ու կը հաղորդուէր։ Վերջին հոգեվարքի օրերուն օրինեց ի մասնաւորի իր աշակերտը Նուրտինեան վարդապետը, աղօթեց իր բարեբարերուն համար, թողութիւն տուաւ իր թշնամիներուն, յանձնեց ամէնքը Երկինքի խնամոց և զուարթադէմ աւանդեց հոգին հոկտ. 1ի գիշերը 74 տարեկան։ Ամենափառաւոր յուղարկով և թափորով կատարեցին իր թաղումը՝ եկեղեցիին մէջ աւագ խորանին առջեւ դէպ ի ձախակողմը։ Տապանին մէջ գրին նաեւ, ըստ հռոմէական հին սովորութեան, կապարեայ անօթի մէջ ամրացուած իր համառօտ կենսագրութիւնը, գրուած ձեռամբ Նուրտինեան վարդապետի, որ նաեւ շինեց տապանագիր մը։

Տապանին վրայ գրուած է հետեւեալ արձանագիրը, որուն սկզբնատառերը կուտան սա ընթերցուածը. «Մարգիս Ծնորհալի Արքեպիսկոպոս Մեծի Կեսարիոյ Կապադովկիոյ.—

Ա. Է. Ա.

Սոփեստ արշի՝ մարդից կամաւ
Ծնորհիւ բակերտ՝ եղակ անճառ,
Արթուն քարոզ՝ ծագաց պարզճառ,
Ներհուն եղերց իմաստս պատրաստ։
Բարուն պարթեւ կայտառ ամօք,
Որդիս ինքեան երկնէր դասուք.
Գրքեան սատար սրտիւ ողոք,
Բեռոր կրթեալ աղնիւ վարուք։
Ի ծաղ ուղղեալ բոպէն կասեալ,
Հաւատ պայծառ իւրոց երգեալ,
Սարաս որդւոյն ողկոյզ արբեալ,
Ալիքն սպառեալ յայս յարկ ննջեաց
Յամի Տեառն ՌՃՀԳ Հոկտ. Բ.
ըստ Հայոց ՌՄԻԲ

Գեղեցիկ է մանաւանդ Յարութիւն Բասենցի արքեպիսկոպոսին տապանագիրն ալ՝ վախճանեալ նոյնպէս օտար հողի ու այլադաւանութեան մէջ՝ 1796ին ի Թրիեստ 101 տարեկան և թաղեալ լատինաց S. Giusto աթոռանիստ եկեղեցին։ Այս տապանագիրն՝ իր ոճովն և իմաստով՝ Մխիթար Աբբահօր տապանագիրը քերթող պերճ գրիչէն եւած է. —

Տէրունական կոչման եղեալ զուգակիր
Յարութիւն անուն մեծ խորհրդակիր,
Ծնունդ Բասենոյ բարուն բարեձիր
Արքեպիսկոպոս էջմիածնի ձիր
Մեծանուն արդեամբք բանիւք չնորհաձիր
Զիմաստս տաւրից խուզող անձանձիր.
Թողեալ աղգայնոց ըզլուք յոգնաձիր
Դիմել մենակեաց յերբոպեան խնդիր,
Այլ յառաջեցին փառք վայելչաձիր
Ինքնակալք կրկին նրմին պատուադիր,
Մարիամ Թերեզա դշխոյն գահընակիր
Եւ երկրորդն Յովսէփ որդին բարձընակիր,
Երկեակ ուրթ ամօք ի Թրիեստ յարկակիր
Աղգին և տեղւոյ վեհ արձանագիր,
Ջոր և մահաւոր քուն ատատաւադիր
Հարիւրամեան ամփոփեաց ի դիր,
Այս քեզ հրաչագան վայրս նիրհակիր,
Մահ և Յարութիւն ի մի լրծակիր։
Ի Թուին Հայոց ՄՄԽԵ. Մեհեկի Բ.
1796 ի Մարտի 17։

Ըստ այս գնացքին և վախճանին Սարգիս արքեպս. Սարաֆեան փիլիսոփային այս լիակատար կենսագրութիւնը, մօտ 450 էջի, գրուած պարզ և գիտուն աշխարհաբառով մը և մանր խղճագիր հետազօտութեամբ՝ մեր բարեկամ քանասիրակից Հ. Գրիգորիս Ծ. Վ. Գալէմքեարի ձեռքով՝ կը պատկերէ չատ մասերով 18րդ դարին Թուրքահայոց կրօնական և կաթոլիկ գիծերուն հետ, Հայ կաթոլիկ հասուածին այնժամու բերումներն ու կիրքերը, որ առին հետզհետէ մեծ և նշանակելի երկպառակութեանց լուցկիքներ՝ առ ի չգոյէ մանաւանդ արդի ազգային լայն ըմբռնմանց, գիտութեանց, քրիստոնէական և ազգակցական մարդասէր կրթութեանց և սահմանադրական կանոնաւ բերմանց, ու յանգեցան 19րդ դարու առաջին քառորդին պաշտօնական ցաւալի բաժանումին՝ ազգին մէջ կարեւոր և ուսեալ հատուածին։

Հեղինակն ի հարկէ՝ իրրեւ ջերմ հռոմէական ասատուածասան վարդապետ՝ քիչ մը կողմնասիրաբար կը դատէ իրերն ու մարդիկը, և բարձրատիճան անձնաւորութիւններէն չատերը, նոյն իսկ պատրիարք մը, հռոմէականութեան գիրկն ասանդած կը ցուցնէ իրենց վերջին կատկն ու դաւանութիւնն՝ առանց ցարդ գիտնաբար երկուստեք փաստաւած և ընդունուած տուիքի, նաեւ գրեթէ միշտ իրաւունք և առաքինութիւն ընծայելու մօտ է հռոմէական կողմին, որուն մէկ մասն եթէ ազգասիրութեամբ, հաւատամքով, չացամբ և անձնդիրութեամբ ալ միաձուած էին Հռոմին հետ, միւս մեծ մասն ալ յատո՛ւկ կիրքով, վրէժխնդրութեա՛մբ, գժգոհութեա՛մբ և օտարասիրութեա՛մբ՝ բուն չարժառիթ

կան միտիթարեանէ մը խմբագրուած, կը հումարձակինք բացարձակ յայտարարել նաեւ. վերջնապէս՝ թէ մենք ա՛լ հասած կը համարինք այն բարեբաղդ ժամն ու պատեհը, որ Թուրքիայի այս ազատութեան, միութեան, ազնուութեան և շինութեան օրերուն՝ մեկդի դնելով անցեալի անվերջ վէճերը, պարսաւները, վրէժխնդրութիւնները, անդառնալի երկրորդական դատերն ու կիրքերը՝ հեղինակաւոր գլուխներէն և հոգիներէն ու Ս. Էջմիածնի և Կ. Պոլսի վարչութիւններէն, Պատրիարքարաններէն, Վիեննայի, Վենետիկի, Երուսաղէմի վանքերէն՝ իրաւասոյն քրիստոնէական ազգասէր ոգիով դրուի լուրջ և մեծ հիգի մը սկիզբը՝ լուսաւորչականութեան հետ միացումներու, ճնարաւոր անխոռով զիջումներով, հոգեմտական ու բողոքական մեր ազգակիցները, դադրեցունելով՝ խաղաղական այս դատին սկիզբը՝ կռիւի եռաձայն այն թմբուկներն ինքզինքնին խոստովանեալ անհասի՛ց ալ հասու դաւանելու յամառող վարդապետականաց, որ ցարդ սիրած են՝ եղբայրասան եռաբաժանումի և անհաս անհասկընալի անմիութեան և չհամաձգութեան գոչիւններն ու չչնչիւնները մոռնելու՝ կարծես իրապէս անմի՛ ընելու համար խեղճ ազգն Հայոց։

Եթէ ոչ առաջ՝ գոնէ Փոքր Ասիոյ տասնապետ գաւառներուն ցաւերը մեղմելէ ետ՝ այս հինցաւ խնդիրն և խնդիր խնդրո՛ց խնդի՛րն է՝ անա լուծուելիք, դարմանելիք մե՛ծ գործը։

Մենք փորձած ենք երկուստեք խօսիլ՝ ամէն պատեհիւ, և դիտած ենք երկուստեք գորովալի յօժարամտութիւն մը առ այս միութիւն։

Կը կրկնենք դարձեալ հոս ալ՝ ապատեղո՛ւ է առ այս...։(*)

15 Մարտի 1909 ԽՆԱՊԵՆԱՐ

ՎԵՐՋ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՆԱԻԱՏՈՐՄԸ

Թանատայի Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց օրակարգ մը, որով սրտանց կը հաւանի ամէն տեսակ անհրաժեշտ ծախքերու, որպէս զի չուտով կազմուի քանատական նաւատորմ մը՝ գործակցելու բրիտանական նաւատորմին և սերտ յարաբերութիւններ ունենալու անոր հետ։ Օրակարգը կը յարէ.— «Ժողովը հաստատ համոզում մը յայտնէ թէ երբ պէտք զգացուի, Թանատայի ժողովուրդը պատրաստ պիտի ըլլայ անհրաժեշտ բոլոր զոհողութիւնները ընել՝ բրիտանական իշխանութեանց ընծայելու ամէնէն հաւատարիմ ու սիրալիր գործակցութիւնը՝ տէրութեան ամբողջութիւնը և պատիւը պաշտպանելու նպատակով։»

—Հարաւային Նոր-Կալլէսի (Աւստրալիա) և Վիքտորիայի նախարարապետները որոշեցին Աւստրալիոյ Պետութեանց անուն նով Տրեսնոթի նաեւ երկու զրահաւորներ նուիրել բրիտանական կառավարութեան։

—Անգլիոյ ընդդիմադիր կուսակցութեան պետ Պ. Պալֆուր քաղաքական կարեւոր գումարումի մը մէջ ճառ մը խօսելով քննադատեց կառավարութեան նաւային քաղաքականութիւնը, որուն ըսաւ, միայն նպատակն է երկրին ապահովութիւնը երաշխաւորելու անկարող իրաւասոհութիւն մը։ Այդ գումարման մէջ տրուեցաւ կառավարութեան նաւային ծրագրին անոնպատ որոշում մը։

ԿԱՅՍՐ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՊԵՏ

Մէկ քանի օր առաջ, երբ գերման կառավարական մեծամասնութեան կացութիւնը սկսած էր խախտիլ, Թեկլիխէ Դուենշտաու կը ծանուցանէր թէ մարտ 1ին, Վիլհէլմ կայսեր հետ ունեցած մէկ տեսակցութեանը միջոցին, նախարարապետ Պոն Պիւլով իշխանը հրաժարական մատուցած էր վեհապետին։ Այս լուրը յետոյ հերքուած էր։ Հիմա Պէրլիներ Զայթունգի ամ Միդդայ նոր մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ այդ տեսակցութեան վրայ և կը յայտարարէ թէ իր ըսածները կատարելապէս անհերքելի են։ Նոյն թերթը յետոյ կը յարէ.— «Տեսակցութիւնը այն միջոցին տեղի ունեցաւ երբ կայսրը գրեթէ ընաւ չէր տեսներ նախարարապետը։ Այդ պատճառով էր որ Պոն Պիւլով իշխանը ունկնդրութիւն մը խնդրած էր։ Պոն Պիւլով իշխանը նախ յայտարարեց թէ իր մասին կայսեր ցոյց տուած վերաբերմունքն հետեւցնողներ կային թէ վեհապետը չի հետաքրքրուիր ելմտական բարենորոգմանց խնդրով։ Նախարարապետը խնդրեց ընդունիլ իր հրաժարականը, եթէ այդպէս է։ Կայսրը, չուզելով որ պատասխանատու նկատուի վերոգրեալ բարենորոգմանց չյաջողելուն համար, խնդրեց յայտարարեց նախարարապետին թէ հետեւեալ օրը իր քնակացութեան առարկայ եղան Նոյեմբերի խորհրդարանական նշանաւոր վիճաբանութիւնները՝ կայսեր անձնական ուժգին վերաբերմամբ, նաեւ այն խնդիրը թէ Պոն Պիւլով իշխանը ըրած է ինչ որ պէտք է, իր վեհապետը պաշտպանելու համար։

Պ. ԻԶՎՈԼՍՔԻ ԶԷ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Թայմզի Բերլէրպուրգի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. Իզվոլսքիի հրաժարման լուրերը սխալ են։ Այդ զրոյցները, որոնք գերմանասէր աղբիւրներէ ծագում կ'առնեն, ցոյց կուտան թէ Պ. Տէլքասէի համար եղածին պէս դաւադրութիւն մը կայ՝ անկումը առաջ բերելու նախարարապետի մը որ համարձակած էր համաձայնութեան մը մասին բանակցելու Անգլիոյ հետ։ Սա ալ կայ որ Պ. Իզվոլսքի կը քննադատուի

(*) Նախորդ Ա. յօդուածին մէջ՝ Սարգիս արքեպիսկոպոսի նմանութեանց գիրքին յառաջաբանէն մէջ բերուած զրաբառ հատուածն՝ ոչ թէ Ղուկաս Արբանեանն վարդապետինն, այլ Սարգիս արքեպիսկոպոսինն է դարձեալ։

իբրեւ նախաբար տեղի տուած ըլլալուն համար գերման սպառնալիքներուն։ Այս դժգոհութիւնը, սակայն, ընաւ չի տեսրացներ ռուս ժողովուրդին կողմէ երբեակ համաձայնութեան ընծայուած աջակցութիւնը։

ՌՈՒՍ ԻՇԽԱՆ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԻՐ ՀՈՄԱՆՈՒՀԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տրակոմնոներու հարիւրապետ Միխայիլ Թաղադքին Ռոդովսքի իշխանը Վարշաւիայի մէջ սպանուեր է իր հոմանուհին՝ Հունգարացի Ռոզա Պաուէրի կողմէ, 25 տարեկան և արձարանի նախկին երգչուհի։ Իշխանը բաւական տարիներէ ի վեր յարաբերութիւններ ունէր այդ երգչուհիին հետ, որուն համար բոլորովին կործանած էր։ Իշխանը տարուած էր մերմել քմայքոտ Հունգարուհիին բազմածախս քմահաճոյքները, որով հոանուհին դայն համբեց։ Իշխանը, անցեալ շաբթու, գիշեր մը, հաճոյքի ժամեր անցընելէ ետքը, իր քնած օթեակը վերադարձած էր ու կը քնանար։ Այդ միջոցին Ռոզա մէկ քանի անգամ ռեվոլվէր պարպեց իշխանին վրայ, որ վայրկենապէս մեռաւ։ Դեղանի Հունգարուհին ուզեց անձնասպան ըլլալ, բայց միայն թեթեւապէս վիրաւորուեցաւ։ Ռոզա ձերբակալուեցաւ։ Իշխանը Վարշաւիոյ զինուորական վարչութեան մէջ էր։ Տասնըհրոս տարիէ ի վեր ամուսնացած էր։ Տղան մանկաբարձ է Բեղերսպուրգի արքունիքին մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԵՒ ՔԵԱՄԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկաթ հարուած.— Օսմ. Բօսիդեն.— Խալիֆայութեան ու կայսրութեան արժանապատուութիւնը.—Զեզոռութեան պէտք։

Ծանուցաւ թէ Սուլթանը, վերջերս, պետական բարձրատիճան պաշտօնատարներէն մէկին հետ տեսակցած պահուն, երկրին մէջ դանուող քաղաքական կուսակցութեանց վրայ խօսելով, ըսեր է թէ կուսակցութեանց վէճերը հայրենիքին կատարելագործման ու յառաջդիմութեան տեսակէտով ցաւալի են։ Նաեւ Սուլթանը Օսմ. Մ. ու Ց. Բոմիդէն դրուատելով ըսեր է թէ գովելի են երկրին համար անոր մատուցած ծառայութիւնները, աշխարհութիւնը և զգուշաւորութիւնը։ Միւս կողմէ շաբաթ օրը հրատարակուեցաւ Քեամիլ փաշայի յայտարարութիւնը Եպարքոսութենէ հրաժարելու պարագաներուն վրայ։ Սեճի Կազէտա խիստ կարեւոր կը դանէ Սուլթանին վերոգրեալ խօսքերը և Քեամիլ փաշայի յայտարարութիւնը։ Նոյն թերթը համառօտակի կը պարզէ յայտարարութիւնը, ինչպէս հրատարակեցինք մեր շաբաթ օրուան թիւով. աւելորդ կը դանէ գովել Քեամիլ փաշայի բարձր յատկութիւնները։ Սեճի Կազէտա կը յարէ։

«Մեր նպատակը սա է.— Սուլթանը գովեսքը կը կարդայ Օսմ. Մ. ու Ց. Բոմիդէն, սակայն հիմ մը ու իրողութիւն մը նկատողութեան չառներ, այլ գովեսքը հարեւանցի կերպով է, առանց խնդրոյն խորը քննելու։ Մինչդեռ իր վէճերը, որ այս դարուն մէջ մեծ քաղաքագէտ մը կը նկատուի, իր յայտարարութեան մէջ դէպքերու շարք մը մէջ բերելով, հակառակ կարծիքի մը գոյացնելիք դատափետումներ կ'ընէ։ Այդ դատափետումներէն սա կը հետեւի թէ Բոմիդէն արգելք պիտի ըլլայ ազատութեան հրատարակուելուն և երկրին բացագանչումը առաջ բերելիք պատճառներուն ու միջոցներուն ներմուծմանը. նաեւ թէ անհետացած բռնատիրական ոյժին յաջորդած է վտանգաւոր ուրիշ ոյժ մը։ Ատիկա այն տեսակ երկաթէ հարուած մըն է որ բոցակէզ կը ժայթքեցնէ, կը գրգռէ այն հակումները որոնք Բոմիդէն նկատմամբ եղած նուիրական զգացումներուն անհետացմանը պատճառ կ'ըլլան։ Մեր տեսակէտը չփոխենք։ Մէկը՝ Սուլթանին և միւսն ալ ազդեցիկ նախարարին վերաբերեալ երկու կարծիքներու մասին բնականաբար տրուելիք վճիռը ընթերցողներուն թողելով, սա կ'ուզենք ըսել թէ Բոմիդէնն ծրագիրը և անօրէնները ազէկ կամ գէշ ի՛նչ հանդամանք ալ ունենան, երբ Խալիֆէ մը, օսմ. վեհապետ մը կը յայտարարէ թէ ինք այդ տեսակ Բոմիդէի մը կը վերաբերի, կը խանգարէ իր անձին վրայ համախմբուած արժանիքը ու կարեւորութիւնը այն վեհապետին որ երկրի վրայ Աստուծոյ չուքին (Զըլլուլլահ ֆիլէլարզ) երկրին վրայ Խալիֆէի (Խալիֆէի բուն դէմին) և Աստուծոյ Առաքեալին փոխանորդի (Վէքիլը Ռասուլը ըէպպիւլլէմին) տիտղոսները ունի։ Խալիֆէ մը, վեհապետ մը անհամաներու չի հետեւիր, կարելի է անհամաները Խալիֆէի մը, վեհապետի մը կը հետեւին։ Կը մոռնան թէ այդ տեսակ վերաբերում մը Սամմանադրութեան սկիզբները հրատարակուեցաւ և իսլամութեան աշխարհին ու եւրոպական մամուլին մէջ դարմանք պատճառեց։ Հիմա երբ Սուլթանը այնպէս մը կը գովէ Բոմիդէն որ լրագրական սիւնակներուն մէջ կ'անցնի, ուրիշ երկու տպաւորութիւններ ալ առաջ կը բերէ, որոնց բացատրութիւնը կարեւոր պարտականութիւն մը կը համարինք՝ հայրենիքին իբրեւ ճշմարիտ մէկ զաւակը և այդ կայսրութեան իբրեւ հաւատարիմ մէկ հպատակը։ Մեր երկրին մէջ ուրիշ կուսակցութիւն մըն ալ կայ «Ազատական» անունով և ազէկ կամ գէշ ծրագրով մը. միանգամայն «Ակցութեան», ռամկավարական և Նորակազմ «Իդդիհատ Մուհամմէտի» անուանով ուրիշ երեք կուսակցութիւններ։ Սուլթանը երբ Օսմ. Մ. և Ց. Բոմիդէնին պատկանելով անոր անդամները գովէ, վիրաւորած կ'ըլլայ նոյն Բոմիդէնն մրցակից միւս կուսակցութեանց վերաբերող իր հպատակները։ Այս վիճակը կրնայ ընդհանուր առմամբ մեղմել այն յարգանքին և սիրոյն որ անհրաժեշտ է Սուլթանին դեպի։ Նոյն իսկ կրնայ Սուլթանին դէմ հոսանք մը առաջ բերել. այդ կարգի հոսանքներ փոփաքելի չեն մեր ամէնուն օգտին համար։ Երկրորդ տպաւորութիւնն ալ այն է թէ երբ Օսմ. Մ. և Ց. Բոմիդէն հիմա և կամ յառաջիկայի երկրին վիճակաւոր չաւդի մը հետեւի, Սուլթանը քանի որ Խալիֆէ ու վեհապետ է և. քանի որ ժողովուրդը փափաքը պիտի ըլլայ անոր օրինակին հետեւելու, այդ վիճակը բոլորովին անհամապատասխան պիտի ըլլայ թէ՛ Ն. Վեհափառութեան և թէ մեր նուիրական հայրենիքին կարեւոր շահերուն։ Կը հաւատանք թէ Սպատ-իլ-Համիտ Բ. որ Սահմանադրութեան համար եղած առաջարկութիւնը խկոյն ընդունեց, որ և է չփոթութեան պատճառ չտալով աշխարհի հիացում առթող իմաստութիւն մը ու արժանիք մը ցոյց տուաւ, օսմ. երկիրները մեծ վտանգէ մը ազատեց և ամէնուս համար երջանկութեան ու անդորրութեան դուռները բացաւ, այս կարեւոր կէտերը միշտ նկատողութեան պիտի առնէ ապագային համար։ Ընդհանուր համոզումը այն է որ Սուլթանը, իր օսմ. ազգին անհատներուն միջեւ եղած յարաբերութեանց հանդէպ, չէզոք ըլլայ, ինչ որ հօր մը տեսակէտով պատշաճ է և Խալիֆէութեան ու վեհապետութեան տեսակէտով ալ պարտաւորիչ։

ՕՍՄ. Մ. ՈՒ Ց. ՔՕՄԻԴԷՆ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ

Սեճի Կազէտա մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Կը լսենք թէ Օսմ. Մ. ու Ց. Բոմիդէն հարկադրուեր է ընդունիլ այն անկողմնակալ յորդորները թէ իր կազմակերպութիւնը պէտք է բացարձակապէս վերածէ կուսակցութեան մը։ Օսմ. Բոմիդէնին պատկանող երեսփոխանները Խորհրդարանին մէջ դատ տեղ մը պիտի գրաւեն և կուսակցութեան քաղաքական բաղձանքները միայն այդ երեսփոխանները պիտի վարեն։ Բոմիդէն պիտի լուծուի և նաև պիտի ծանուցուի թէ ապէ վերջը այդ դատնունով բնաւ հանգանակութիւն պիտի չկատարուի։ Կը հաւատուի միանգամայն թէ նոյն կուսակցութիւնը մէկ քանի օրէն պաշտօնապէս պիտի ծանուցանէ այդ մասին տրուելիք որոշումները։»

Թանին կը հերքէ այս լուրը, ըսելով որ Օսմ. Մ. ու Ց. Բոմիդէն պիտի չլուծուի և իր բոլոր թշնամիներուն խարդախութեանց, զրպարտութեանց և ջնջերուն հակառակ, կանգուն պիտի մնայ և իր հայրենասիրական ծառայութիւնները պիտի շարունակէ։ Թանին կը յարէ թէ Սեճի Կազէտի տուած լուրին այն մասը որուն համաձայն Օսմ. Բոմիդէն մօտերս յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակէ, ճիշդ է, սակայն ո՛չ թէ Սեճի Կազէտի կարծած եղանակովը։

Նուարի Իւմիք ալ բացարձակապէս կը հերքէ Օսմ. Բոմիդէնին լուծման լուրը։

ՄԷՎԼՈՒՏԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Մէվլուտի հանդէսը շաբաթ օրը կատարուեցաւ։ Սուլթանը փառաւոր հանդէսով Համիտիէ մզկիթը գնաց և ունկընդրեց Մարգարէին ծննդեան գիրքին ընթերցման։ Երթուղթի պատուն կառքին մէջ Սուլթանին դէմ նստած էին կայսերազուն իշխան Պիւրհանէտտին էֆֆն և Եպարքոս Հիլմի փաշան։ Սուլթանը մզկիթ ժամանելուն ընդունուեցաւ բոլոր նախարարներուն և բարձրատիճան պաշտօնատարներուն կողմէ։ Կէս օրուան աղօթքէն ետքը Սուլթան Ամէտ մզկիթին Քիւրսի Շէյխի էրղրոմը Հաճի Մէհմէտ Ծայիգ էֆ. քարող մը խօսեցաւ, թուելով Սահմանադրութեան օգուտները. յայտարարեց թէ երեսփոխանները պէտք է օգտակար առաջարկութիւններ մատուցանեն երկրին։ Ընթերցման միջոցին Սուլթանին մատուցուեցաւ Մեջիդիէ Էմիրին մէկ գրութիւնը և Մէտիհնէի արմաներ։ Մէվլուտի օշարակը և շաքարեղէնները բաշխուելէ ետքը, Սուլթանը պալատ դարձաւ։

—Հանդէսէն ետքը կայս. Իրատէով տոգանցում մը կատարեցին զինուորները։ Սուլթանը, որուն քով կը գտնուին Եպարքոսը ու պատերազմական նախարարը և Երեսփ. Ժողովին առենապետ Ահմէտ Բիզա պէյ ու դեր-առենապետ Թալաթ պէյ, դիտեց այդ տոգանցումը։

—Նախարարները և Երեսփ. Ժողովին առենապետ Ահմէտ Բիզա պէյ Սուլթանին ներկայանալով, շնորհաւորեցին Մէվլուտի տօնը։

ԿԱՅՍ. ԹՈՇԱԿԸ

Ինչպէս ծանուցուեցաւ, Երեսփ. Ժողովին եւմական յանձնաժողովը 25,000 ոսկի զեղչած է կայս. թոշակը։ Կայս. անձնական գանձուն նախարարը, անցեալները, այդ յանձնաժողովին ներկայանալով ուզած էր այդ որոշումը ետ առնել տալ, բայց չէր յաջողած։ Նախարարը խնդիրը Սուլթանին ներկայացնելով, Երեսփ. Ժողովին առենապետ Ահմէտ Բիզա պէյ պալատ հրաւիրուեցաւ և Սուլթանին ներկայացաւ։ Սուլթանը յայտարարեց թէ կայս. գերդաստանին անդամներուն մեծ մասը կայս. թոշակէն կ'օգտուին, որով լրագիրներուն մէջ տեսնուած քննադատութիւնները — եթէ ստոյգ են — պատասխանատուութիւնը պիտի խանգարեն։ Ահմէտ Բիզա պէյ պատասխանեց թէ խնդիրը դեռ յանձնաժողովին մէջ կը գտնուի, յետոյ Երեսփ. Ժողովին պիտի երթայ և ապա Ծերակոյտին. հետեւաբար ինք բան մը չի կրնար ընել։ Ատոր վրայ Սուլթանը հրամայեց կայս. անձնական գանձուն նախարարութեան թէ այդ տեղիս ճիլդերու բոլոր պաշտօնեաներուն ամսաթոշակները և ծախքերը ցոյց տուող հաշուեցոյց մը ներկայացուի։ Սուլթանը անձամբ մեծ զեղչեր պիտի ընէ այդ հաշուեցոյցին վրայ. պալատն բոլոր պաշտօնեաներուն ամսաթոշակին վրայ հարիւրին քառասուն զեղչ մը պիտի ըլլայ։

ԴՆԱՆԱՏԱՐԱՆ Խորհուրդը իր երկուսան նիստին մէջ ընդունեց եւմական նախարարութեան առաջարկութիւնը յանձնաժողովի մը կազմութեան համար, որ քննութիւններ պիտի կատարէ այն կալուածներու մասին, որոնց փոխարժէքը եւմական գանձուն կողմէ վճարուելով, զանազան անձերու փոխանցուած են։ Խորհուրդը նաև որոշեց Երեսփ. Ժողովին ներկայացնել ապրիլ ամսուան առաջանալ եւմտացոյցը՝ եւմական նախարարութեան կողմէ պատրաստուած։

ԼՈՆՏՈՆԻ օսմ. դեսպան պիտի կարգուի արտաքին գործոց նախարար Նախարար Թէվֆիք փաշա, որուն համար Անգլիոյ կառավարութեան հաւանութիւնը ուղուած է։

ՇԱՐԱՖ ՕՐՈՒՍԱՆ ՄԻԳԻՒՆԸԸ. — Թուրք լրագիրները կ'ըսեն թէ իսլամ գրականներուն շաբաթ օրուան գումարումը Շերիաթ պահանջելու նպատակով չէր, այլ ուկնդրել Մարգարէին ծննդեան գիրքին ընթերցման, զոր Իդդիհատը Մուհամմէտի ընկերութիւնը կատարել կուտար Այասոֆիայի մզկիթին մէջ իր հաստատման առթիւ։ Ցիսուն հազար հոգիի չափ հաւաքուած էին։ Այդ առթիւ աղօթքներ կատարուեցան Սահմանադրութեան տեւականութեանը համար։ Իդդիհատը Մուհամմէտի անդամներէն մէկը բանախօսութիւն մը ընելով յայտարարեց թէ ընկերութիւնը կրօնական ընկերութիւն մըն է՝ իսլամներու միտքերը լուսաւորելու համար և թէ քաղաքականութեան հետ որ և է առնչութիւն չունի։

ՊԵՐԼԻՆԻ դաշնադրութեան 61րդ ու 23րդ յօդուածներուն ջնջման համար Բիգիաթ փաշայի ըրած դիմումներու մասին խօսելով Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ կ'ըսէ թէ Պետութիւնները, մասնաւորապէս Ռուսիա այդ կարգի առաջարկութիւնն մը հաւանութիւն տալու համար շատ քիչ հակամէտ կ'երեւան։ Ռուսիա յայտարարած էր ապէ առաջ թէ Սահմանադրութիւնը եթէ դրդիծադրուի Թուրքիոյ մէջ, Ռէվալի բարեկորդմանց ծրագիրը ետ պիտի առնուի, բայց բոլորովին չպիտի լքուի ան։ Այսինքն Ռուսիա փափաք յայտնեց որ ի հարկին, դարձեալ Ռէվալի քաղաքականութեան վերադառնալու իրաւասութիւնը պահէ։ Այդ տեսակ պէտք մը պիտի զգացուի՞ թէ ոչ, մ՚ամ է թէ հեռուն. տակաւին կարելի չէ ճշդել։

ՖԻՆԱՆՍԱԳԻՏ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՒ ՕՍՄ. ՔՕՄԻԴԷՆ. — Թանին կը հերքէ այն լուրը թէ Ֆրանսայի դեսպան Պ. Բոնսթան, Օսմ. Բոմիդէնին ծանօթ շրջաբերականին առթիւ, յայտարարած ըլլայ եւպարքոսին որ եթէ գոհացում չտրուի, կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։ Թանին կը յարէ թէ դեսպանը այդ մասին պաշտօնական դիտում մը չէ ըրած Բ. Դրան. միայն թէ Եպարքոսին ապարանքին մէջ բարեկամաբար մէկ քանի կարծիքներ յայտնած է։

ՀԻԼՄԻ ՍԻՐԵԱԹՈՒՂԻՆ.— Պատերազմական ու հանրօգուտ շինութեանց պաշտօնարաններուն մէջ կազմուած յանձնաժողով մը պիտի քննէ թէ հարկ է թէ ոչ ընդունիլ Դամասկոսի առեւտրական սենեակին մէկ առաջարկութիւնը՝ Հիճազի երկաթուղիին չահագործումը ընկերութեան մը յանձնելու համար։

ՔԵՍԱՄԻ, ՓԱՇԱՅԻ յայտարարութիւնը, զոր մը շաբաթ օրուան թիւով հրատարակեցինք, զանազան մեկնութեանց առարկայ դարձած է թուրք լրագիրներուն մէջ։ Շուարպի Իւմիք և Թանին այդ յայտարարութիւնները քննադատելով և հերքելով, անտիսն և աւելորդ կը նկատեն զանոնք։ Թանին կ'ըսէ թէ այդ յայտարարութիւնները բոլորովին քննադատելի կը դարձնեն զինքը։ Եթէ չյիշուի նոյն իսկ Քեամիլ փաշայի կուսակից ըլլալը Միանգամ փաշայի դէմ տրուած վճիռին ամբողջական գործադրութեանը, Ատանայի կուսակալ եղած ատեն անգլիական դեսպանատան կողմէ իր պաշտօնանկութիւնը պահանջուելուն պատճառները, Արեւելեան Ռումէլիի նահանգին Պուլկարիոյ կցման պատճառ եղած ըլլալը, Այտընի կուսակալ եղած ատեն առաջ եկած կացութիւնը, դարձեալ Քեամիլ փաշայի վերջինն ընթացքը և այդ ընթացքը արդարացնելու համար իր յայտարարութիւնը բաւական են որպէս զի ազգին աչքին ինայ բոլորովին։

—Ազատական Սեբդիսդի ալ, ընդհանրապէս, այդ բացատրութեանց վրայ հիմնուելով, անդամ մըն ալ Բոմիդէնին քննադատելի արարքները ի վեր կը հանէ, և կ'ըսէ թէ արդարաբար հասարակութիւնը անտարակոյս կը գնահատէ Քեամիլ փաշան և քնական է որ դատապարտէ քոմիդէնին անպատասխանատու անդամներուն ըրած զրպարտութիւններն։ «Այլ եւս, կ'ըսէ, այդ դաշիքը՝ որուն ի՞նչ տեսակ ապօրինութեամբ կազմուելը երեւան եկած է, եթէ դարձեալ Երեսփ. Ժողովին վրայ տեսնուիլն արժանանայ, այն ատեն մե՛ղք այս խեղճ ազգին, մե՛ղք այս դժբախտ հայրենիքին։»

ՊԱԼԿԱՆԻ ԵՒ ԿՐԵՏԷ.— Առջի իրիկուան, կ'ըսէ Սեճի Կազէտա, եւրոպական լրագրի մը հեռագրուեր է թէ Պալքանի ու Կրէտէի խնդիրները թէեւ հիմա մուցած կրնան համարուիլ, սակայն Բեւրայի չրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ այդ խնդիրները նորէն երեւան պիտի հանուին այս օրերս և ձեռնարկներ պիտի ըլլան ատոնց մասին որոշում մը տրուելու համար։ Աւստրիա և Ռուսիա պիտի ջանան այդ խնդիրները իրենց միջեւ կարգադրելու իրենց շահերուն համաձայն։ Այդ խնդիրներուն լուծումը եւրոպական տէրութեանց և մանաւանդ ալաւ ցեղերուն միջեւ չատ մը վիճաբանութեանց պատճառ պիտի ըլլայ։

ՍԲԵՍՓԻՏԻՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— Տպագրական Տեսուչ Մէհմէտ Թէվֆիգ պէյ խմանալով որ Կ. Պոլսոյ Երեսփոխանութեան համար իրեն քուէ պիտի տրուի, նամակ մը գրելով Թուրք լրագիրներուն, հրատարած է ընտրելիութենէ՝ ի նպաստ արտաքին գործոց նախարար Ռիֆաթ փաշայի։

ՆԻՀԱՐԻՊ ՄԷԼԼԱՄԷԼԻ դատին չարունակութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ չաբաթ օրը՝ 28 մարտ,

ԿԼՈՊՈՒԼԻ գաւառակին իսլամ ժողովուրդին ոմանք հեռագրած են Մեծ-Եպարքոսին թէ տեղւոյն իսլամներու և յոյներու միջեւ թիւրիմացութեան մը բերմամբ առաջ եկած անհամաձայնութիւնը եթէ չարունակէ, ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ և թէ գայմագամը ծեր ըլլալով անկարող է բան մը ընել։ Բաղաքապետութեան Խորհրդին անդամ Մէհմէտ փաշա փուքով կէյպզէ պիտի երթայ՝ խնդիրը քննելու և անհամաձայնութիւնը կարգադրելու համար։

ՉԻՆՈՒՈՐԴԱՆՆ ՏՈՒՐԲԸ.— Ներքին գործոց նախարարութիւնը չրջաբերականով մը ծանոյց ամէն կողմ թէ զինուորագրութեան նոր օրէնքը, որ պետական Խորհուրդին մէջ կը քննուի, մինչեւ որ գործադրուի, զինուորական տուրքին բաշխման գործադրութիւնները արուած որոշմանց համաձայն կատարուին, վասն զի յետաձգումը կարելի չէ։ իսկ զինուորական տուրքին գանձման ապրիլին վերջերը սկսուի։

ԵՆԼՈՎԱՆՑԻ Գաբանճա նաւամատոյցէն, անցեալ օր, հելլենական նաւաձիգ մը երբ համբայ կ'ելլեր, ուղեւորներէն Յովհաննէս անուն անձ մը սպանուեցաւ ցամաքէն արձակուած հրացանի գնդակներով։ Շոգենաւը նալոլա ժամանելուն քննութիւն կատարուելով, Պօղոս անուն անձ մը ու ընկերը՝ իրենց մարդասպան ձերբակալուեցան։

ՀԱՆՐԱՊԱՏԱԿԱՆ ԴՈՒՐՍԱԳՐՄԱՆՑ կանոնագիրը, որ Երեսփ. Ժողովին ներքին գործոց յանձնաժողովին կողմէ կը քննուի, 11 յօդուածէ կը բաղկանայ։ Կը տրամադրէ թէ հանրային գումարումները ազատ են սա պայմաններով.— Առնուազն 24 ժամուան մէջ պէտք է գումարման վայրը ու ժամը պարունակող յայտագիր մը ներկայացնել Կ. Պոլսոյ մէջ ոստիկանութեան նախարարին և գաւառներու մէջ ալ քաղաքային ամէնէն մեծ պաշտօնեային։ Նոյն յայտագիրը պէտք է տարբերեն երկու հոգի, որոնց մէկը պէտք է գումարման վայրին մէջ բնակութիւն ունենայ։ Յայտագրին մէջ պէտք է նշանակել գումարման տեսակը՝ այսինքն թէ հրապարակաւոր՞ութիւն պիտի կատարուի թէ հանրային խնդրոյ մը վրայ պիտի խորհրդակցուի և կամ ընտրութեանց մասին կարծիքներու փոխանակութիւն տեղի պիտի ունենայ։ Ընտրութեանց համար կատարուելիք գումարմանց մէջ միայն ներկայ պիտի ըլլան ընտրողները, ընտրելիները, ընդհանուր ու թաղապետական ժողովներու անդամները և ընտրելիներու ներկայացուցիչները։ Գումարումները ընդարձակ հրապարակներու վրայ կը կատարուին՝ անցուդարձը չարգիլելու պայմանով, և ոչ թէ հանրային փողոցներու վրայ։ Այդ գումարումները պիտի վարեն առնուազն երեք հոգի, որոնք պիտի հսկեն որպէս զի անկարգութիւններ, ապօրէն արարքներ, յայտագրին պարունակութենէն դուրս պարագաներ տեղի չունենան, երկրին անդորրութեանը ու հանրային բարոյականի դէմ ճառեր չարտասանուին և ոճրագործութեան գրգռող խօսքեր չարտասանուին։ Տէրութեան կողմէ քաղաքային կամ դատական պաշտօնեայ մը գումարմանց ներկայ պիտի գտնուի՝ ցոյց տրուելիք մասնաւոր վայր մը։ Գումարմանց պահուն տեղի ունեցած ապօրէն արարքներ պարզ յանցանք մը կը նկատուին։ Ներքին գործոց նախարարին անկ է այդ կանոնագրին գործադրութիւնը։

ԿՈՒՍԱԿԱԼՆԵՐ.— Գոռովայի կուսակալ անուանուեցաւ Հիճազի կուսակալ Մուշիր Բեազիմ փաշա, որուն յաջորդեց Գոսսովայի կուսակալ Ֆէրիք Մէհմէտ Հատի փաշա։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ցունաց Պատրիարքարանը գրեր է դատական նախարարութեան՝ չուտով որոշում տալ տեղւոյն յոյն օրթոտոքսներու խնդրոյն, վասն զի յետաձգումը պատճառ պիտի ըլլայ ծանրակշիռ խնդիրներու, և այդ հասարակութեան անդամներուն բարոյապէս ու նիւթապէս վնասուելուն։

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Դաղի Ահմէտ Մուխթար փաշա, կայս. անձնապահ զօրաբանակին հրամանատար Մահմուտ Մուխթար փաշա, պետական Խորհուրդին անդամ Նուսրէդ պէյ, Համտի պէյ ու արտաքին թղթակցութեանց քարտուղար Լութֆի պէյ «Երկրագործական ու առեւտրական օսմ. ազգային Ընկերութիւն» մը պիտի կազմեն։ Օսմ. Պանքան, Ֆրանսայի ու Հոլանտայի Պանքաները և սեղանաւոր Պ. Պ. Էվեէնիոս ու Մաւրոկորտաթօ ալ պիտի մասնակցին։ Սեճի Կազէտա կ'իմանայ թէ Ընկերութեան ներքին կանոնագիրը պարտաւորողները չեն ուզեր ընդունիլ այն պայմանը թէ վարչական Խորհուրդին անդամները օսմ. հպատակ ըլլան և պաշտօնեաներն ալ օսմ. բարձրագոյն վարժարաններու չրջանաւարտներէն։ Ընկերութեան հիմնադիրները որոշած են պնդել այդ պայմանին վրայ։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ նոր համազգեստներու նմոյշները ներկայացուեցան Սուլթանին, որ հրամայեց գործածել բոլոր զօրաբանակներուն մէջ։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ չաբաթ օրը չգումարուեցաւ Մէվլուտի տօնին առթիւ։

—Երեսփ. Ժողովը, վաղը, դռնփակ նիստի մէջ պիտի զբաղի Թուրքիոյ և Աւստրիոյ միջեւ կնքուած բրդոգրքին խնդրով։

ԳԱԼԱԹԱԻՔՕՅԻ կամուրջին վերաշինութեան խնդիրը յանձնուած է հանրօգուտ չինութեանց պաշտօնարանին մէջ Սէրվիչէն էֆ.ի նախագահութեամբ յանձնաժողովի մը, որ նկատողութեան պիտի առնէ Լարիսայէն Պ. Ադէմաղոսի առաջարկութիւնը, որով կ'ըսէ թէ տրուելիք գինը ելն 15,000 ոսկի պիտի զեղչէ։ Նաեւ եթէ պէտք ըլլայ, ճարտարագէտ մըն ալ պիտի ղրկէ։

Ռ. ԴՈՒՐԸ արաօնեց սերպ կառավարութիւնը Սկ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԴԱՏ "ԱՐԵՒԵԼՔ„Ի ԴԷՄ

Շաբաթ օրը Թերթիս տնօրէնը ներկայացաւ Պոլսոյ Ընդհ. Դատախազութեան՝ այն դատին համար որ բացուած էր իրեն դէմ «Վնասակար հրատարակութեանց» համար։ Յայտնուեցաւ թէ դատի առարկայ գրուածքն է մեր աշխատակից Մարկոս էֆ. Նաշանեանի մէկ յօդուածը, «Միահամուռ շարժում», որուն մէջ յօդուածագիրը տարիներէ ի վեր ընդհանուր խաղաղական և օրինաւոր ցոյցի մը հարկաւորութիւնը, որպէս զի կառավարութիւնը վերջապէս միջոցներ ձեռք առնէր հայաբնակ գաւառներուն մէջ Հայոց կրած տառապանքներուն վերջ մը դնելու համար սահմանադրական ներկայ բէժիմին տակ։ Այդ յօդուածին գլխաւոր կէտերը իպտամ արտատպած էր, մասնաւորապէս այն մասը, ուր մեր աշխատակիցը կը յայտնէր թէ սխալ չհակցուի իր առաջարկը, որ է խաղաղ և օրինաւոր դիմում մը կառավարութեան մօտ։

Կը զարմանանք որ այդքան արդարացի և օրինաւոր առաջարկ մը պարզող յօդուած մը ի՛նչպէս դատի մը շարժառիթը կը դառնայ, երբ սահմանադրական վարչութիւն մը ամէն առեն թոյլ կուտայ բողոքելու ընդդէմ անիրաւութիւններու, կը բաւէ որ բողոքելու ձեւը խաղաղական և ըմբոստական հանգամանք չունենայ և երկրին խաղաղութիւնը, եթէ կայ, չվնասուի։

Աւելորդ է ըսել որ մենք կատարելապէս համամիտ ենք մեր աշխատակցին այդ յոյժ օրինաւոր և գերազանցապէս արդար առաջարկին, և կը պնդենք որ եթէ տակաւին Թուրքիոյ մէջ հայ տարրը շարունակէ առարկայ դառնալ ապօրէն և նողկալի կեղեքումներու, միահամուռ բողոքի այդ ձեւը տեղի ունենայ խաղաղական կերպով և ա՛յն պայմաններուն մէջ, զորս սահմանադրական աղատութիւնը կը թոյլատրէ։ Եթէ Օսմ. Սահմանադրութիւնը հաստատուելէն ի վեր՝ թոյլատրուեցան զանազան հանրային բողոքի հաւաքումներ, ինչո՞ւ ապօրէն նկատուի բողոքի նմանօրինակ օրինաւոր ցոյց մը՝ այնքան արդար պահանջի մը համար որպիսին է հայուն պահանջը։

Հետեւապէս մեր համոզումն է թէ Պոլսոյ Ընդհ. Դատախազութիւնը չարամիտ թելադրութիւններու կամ տիալ ու խեղաթիւրուած թարգմանութեան մը զոհ գացած է՝ սոյն յօդուածին առթիւ դատ բանալու համար Արեւելքի դէմ։ Այսուհանդերձ կը յուսանք որ թիւրիմացութիւնը շուտով կը փարատի։

ՀԱՅՈՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾ ՄԻԹԻՆԿՆԵՐ Ի ՆՊԱՍՏ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Յ. Դաշնակցութեան Նախաձեռնութեամբ երէկ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ մեծ մրթինկ մը, բողոքելու համար դահլիճին կողմէ Երեւան. Ժողովին ներկայացուած այն օրինագիծին դէմ որով այս տարի կրչուածգուէր ոչ-իսլամներու զինուորագրութիւնը և առաջուան պէս զինուորական տուրքի հաւաքման ձեռնարկել կ'առաջարկուէր, Հայաստանի խեղճ սովատանջ Հայերուն պատառ մը չոր հացի դրամներովը գոցելու համար եւեւմուտքին բացը։

Ս. Երրորդութեան տաճարը որոշեալ ժամանակէն շատ առաջ լեցուած էր մեծ բազմութիւնով մը։ «Վեցցէ»ներու և ծափահարութիւններու մէջ նախ բեմ բարձրացաւ Պոլսոյ Երեսփոխան և Մրթինկին նախագահ Գրիգոր էֆ. Զոհրապ և մրթինկը բացաւ հետեւեալ կերպով.

«Պարոններ,

«Այս տեսակ հաւաքոյթներու նախագահողները իրաւունք չունին երկար բարակ խօսելու։ Սակայն բացատրեմ երկու խօսքով այսօրուան մրթինկին նպատակը։ Օսմ. Հայրենիքին բոլոր ազգաբնակութիւնները եղբօր պէս ապրիլ սորվելու համար նախ եղբօր պէս մեռնիլ գիտնալու են։ Այն բարեբաստիկ օրը երբ կառավարութիւնը բոլոր ազգաբնակութիւններէ կազմուած բանակ մը արտաքին թշնամիներու դէմ դէպ ի սահմանագիծ պիտի ղրկէ, ահա այն օրը, պարոններ, այս տերութիւնը արտաքին ո և է միջամտութենէ և յարձակումէ չպիտի վախնայ։ Զինուորական տուրքի խնդիրը, տուրք մը առնելը կամ տալը չէ, այլ ցեղերու հաւասարութեան վերաբերող կենսական խնդիր մըն է։ Ոչ-իսլամներուն այս երկրի տիրող պետութեան մասնակցութիւնը կընդունուի։ Բայց այդ մասնակցութիւնը ճշմարիտ բլլալու համար, պէտք է նախապէս այդ երկրին պաշտպանութեան գործին մէջ անոր մասնակցութիւնը որոշուի։ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի դահլիճը այս տեսակ բարձր նպատակ մը չկրցաւ հասկնալ և այս իրողութիւնը հաստատուեցաւ անով որ, Երեսփ. Ժողովին օրինագիծ մը ներկայացուց զինուորական տուրքին հաւաքման համար։ Այս դահլիճին բոլոր մտածումը սկիզբէն ի վեր պիւրոկրատին է։ Այս տեսակ գծուած և փոքր օրէնքներով կարելի չէ օսմ. հայրենիքին ապագան ապահովել։»

Զոհրապ էֆ. վերջացնելով վար իջաւ բեմէն խօսք տալով Պոլսոյ Երեսփոխան Պետրոս էֆ. Հալաճեանի, որ հետեւեալ կերպով բացատրեց զինուորագրութեան խնդիրը.

«Սահմանադրութեան տրուած ամէնէն մեծ հարուածն է այն օրինագիծը, զոր Հիւսէյին Հիլմի փաշայի դահլիճը պատրաստած է, զինուորական տուրքին գանձումը ըստ առաջնոյն շարունակելու համար։ Բանաւոր միջոց մը չէ՝ եւմտացոյցին բացը գոցելու և նիւթական շահ մը ապահովելու համար միայն, ցեղերու միութիւնը զոհել։ Տերութեան համար երեսուն միլիոն ոսկի եւմտացոյց մը ընդունելուն Նպատակն է Սահմանադրութեան պէտքերը ապահովել, ամէն զոհողութիւն ընելով, տակայն եւմտացոյցին բացը գոցելու համար Սահմանադրութեան ամէնէն մեծ պէտքերէն մէկն է որ կը զոհուի, և այս անիրաւութիւնը զարմանք կը պատճառէ։ Այս խնդիրը օրէնքդիր իշխանութենէն գերագոյն իշխանութեան միջոցաւ լուծուող խնդիրներէն մէկն է։ Ոչ-իսլամներէն զինուորական տուրք կաբենալ առնելու համար պէտք է Սահմանադրութիւնը ըստ այնմ բարեփոխել։ Հայրենիքի կենսական խնդիրներու մասին հանրային կարծիքին պիտի դիմենք, անոր աջակցութիւնը խնդրելով։ Ամերիկայի մէջ գերագոյն ատեան մը կայ, որ կը քննէ թէ կառավարական գործառնութիւնները և նոյն իսկ օրէնքդիր իշխանութենէն բխած օրէնքներն անոնք որ տեղւոյն Սահմանադրութեան համաձայն կը գտնէ, կ'ընդունի, իսկ անհամապատասխան եղածները կը մերժէ։ Այդ գերագոյն Ատեանը երբեմն կ'արգիլէ օրէնքդիր իշխանութեան կողմէ գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ եղած ոտնձգութիւնները Սահմանադրութեան դէմ։ Ամէն երկրի մէջ կը բաղձան որ այդպիսի Ատեան մը կազմուի։ Այժմ ամբողջ ազգը, այսինքն հանրային կարծիքը պէտք է այդ Ատեանին պարտականութիւնը կատարէ։ Մեր Սահմանադրութեան պահպանն է ան։ Ուստի այս հանգամանքով՝ մենք ալ այսօր սոյն մրթինկը գումարելով, ոչ-իսլամ ազգերը տեսակ մը ատրադաս դիրքի մասնոր զինուորական տուրքի գանձումին դէմ կը բողոքենք խստիւ։»

Յետոյ բեմ ելաւ Վանայ Երեսփոխան Վահան էֆ. Փափազեան (Կոմս), որ գեղեցիկ կերպով բացատրեց այն երկրին ցաւերը, որուն բնակիչներէն դեռ զինուորական տուրք հաւաքել կ'ուզեն, այն երկիրը որ տարիներու ընթացքին մէջ հասած է օրհասական վիճակի, այն երկիրը ուր գտնուող Հայութիւնը ո՛չ իսկ սեւ հացի կտոր մը կրնայ գտնել իր քաղցը յագեցնելու, և ահա այս երկրէն, այս զուլումի երկրի խեղճ Հայութենէն է որ կ'ուզեն գանձել զինուորական տուրքը, գոցելու համար... պիւտճէին բացը։ Փափազեան էֆ. թուեց Հիւսէյին Հիլմի փաշայի դահլիճին անզգալի կերպով Օսմ. Սահմանադրութեան առած շատ ծանր և ազդու հարուածները, այն Սահմանադրութեան որ օսմ. հայրենիքի բոլոր ցեղերը իրար միացնելու պայմանագրութիւնն է և Հիլմի փաշայի դահլիճին զինուորական տուրքերու հաւաքման խնդիրը այդ պայմանագրութիւնը հիմնէ քանդելու համար դիտմամբ մէջտեղ դրուած բան մըն է։ Անոր դէմ ազգովին պէտք է բողոքենք, աւելցուց համակրելի բանախօսը և խանդավառ ծափահարութիւններու մէջ վար իջաւ բեմէն, ուրկէ վերջ Գր. էֆ. Զոհրապ կարդաց հետեւեալ որոշմագիրը։

ՄԻԹԻՆԿԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

(Կազմուած Դաշնակ. Նախաձեռնութեամբ)

Հրապարակային մեծ միտինգ մը Մարտ 20 Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, մարտ 22ին քրիստոնեաներու զինուորագրութեան առթիւ, լսելով հռետորներուն, և նկատելով.

Ա. որ Սահմանադրական բէժիմին մէջ՝ քաղաքացիական հաւասարութեան հիմնական պահանջներէն մէկը օսմ. հայրենիքի բոլոր տարրերուն զինուորագրումն է։

Բ. որ հայ ժողովուրդին անկեղծ և բուռն փափաքն է՝ ծառայելու ընդհանուր հայրենիքին իբրեւ զինուոր-քաղաքացի։

Գ. որ հայ ազգաբնակութեան անտեսական ի սպառ քայքայումը վերջնականապէս զայն անընդունակ դարձած է տարիներէ ի վեր ծանրացնող զինուորական տուրքը վճարելու։

Դ. որ օսմ. երկրի բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները ամիսներ առաջ նախնական համաձայնութեամբ, կողմնակից եղած են օսմ. բոլոր ազգերու զինուորական ծառայութեան։ Նաեւ ի նկատի առնելով որ կառավարութիւնը ոչ միայն քրիստոնեաներու զինուորագրութիւնը յետաձգած է այլ նաեւ ըստ առաջնոյն զինուորական տուրք հաւաքելու համար օրինագիծ մը ներկայացուցած է Խորհրդարանին։

Միտինկը որոշեց՝

Ա.) Դիմել օսմ. Պարլամենտին և բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններուն, համաձայն օսմ. Սահմանադրութեան հաւասարութեան սկզբունքին Հայ ժողովրդի զինուորագրման անյետաձգելի իրաւունքն յայտարարելով։

Բ.— Խնդրել Պարլամենտէն որ մերժելով դահլիճին ծրագիրը փոքր-ինչ հաստատել քրիստոնեայ տարրերու զինուորագրման օրինագիծը, յայտնելով որ յապաղումը նոյն խնդրին մէջ կրնայ խոր դժգոհութիւններ պատճառել օսմ. հայրենիքի ազգաբնակութեան մէկ մասին՝ որ իրաւամբ կը համարէ ներկայ պահանջին կիրառումը իբր երաշխիք սահմանադրական կարգերու հիմնաւորման։

Ասոր հետ մէկտեղ, Միթինկը պարտք կը համարէ աւելցնել որ Հայ ժողովուրդը իր ներկայ սովեալ վիճակով ի սպառ անկարող պիտի ըլլայ այդ ծանր տուրքը վճարելու և պիտի պնդէ իր սրբազան իրաւունքին վրայ, ա՛յն է ծառայելու իր հայրենիքին սեփական անձով ու արիւնով, և ո՛չ անարդար ու հակասահմանադրական դրամական փոխարինութեամբ, իրաւունք մը, որ միւնոյն ատեն պիտի ծառայէ մահմետական և քրիստոնեայ տարրերու անկեղծ ու բեղմնաւոր մերձեցման։

* * *

Յետոյ այդ հաղարաւոր բազմութեան բուռն ու միահամուռ փափաքին վրայ բեմ բարձրացաւ Ընկեր Ակնունի և իր ծանօթ խանդավառող պերճախօսութիւնովը պէտքը շեշտեց Հայոց զինուորագրումին. որովհետեւ միայն այդ բանն է որ պիտի ապացուցանէ թէ մենք հայերս երբէ՛ք անջատողական գաղափարներ չենք դատեր, բան, և սո՛ւտ են, բացարձակապէս սո՛ւտ են այն թուրք քաղաքական կուսակցութիւններու և բոլոր թուրք բոյիդիգոներու կողմէ յերիւրուած զրոյցները որոնք կը յայտարարեն թէ՝ հայերը անջատողական գաղափարներ ունին։ Երբ հայը իր արիւնը, իր մարմինը կ'ուզէ ի սպառ դնել օսմ. հայրենիքին համար ու կուրծք տալ անոր թշնամիներուն, այդ պարագային բացայայտ է թէ՝ աւելի այդ թուրք քաղաքական կուսակցութիւններն ու բոյիդիգոններն են որ անջատողական գաղափարներ ունին։ Մենք այլեւս զինուոր տալ կ'ուզենք, կռուելու համար օսմ. հայրենիքին համար։ Եւ ասոր ապացոյցը չէ՞ միթէ այս խանդավառ ընդունելութիւնը որ կ'ընէ թրքահայը զինուորագրման հարցին, մինչդեռ երբ 1887ին Ռուսիոյ մէջ հայերն ալ սկսան բանակին մէջ առնուիլ, հայ գիւղացին աւելի սուգի օր մը կը նկատէր այն օրը երբ իր զաւակը, կամ հայրը, կամ ամուսինը դէպի բանակը կը մեկնէր։ Հո՛ս տարբեր են երեւոյթները և ասիկա ապացոյց է այն անկեղծ փափաքին, որ հայ Ազգը՝ Սահմանադրութեան հռչակումով կը տածէ օսմ. հայրենիքին հանդէպ։

«Վեցցէ»ներու և խանդավառ ծափահարութիւններու մէջ բեմէն իջաւ համակրելի բանախօսը։

Մաքրիգիւղի Տաճեան վարժարանին մէջ ալ, Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ երէկ տեղի ունեցաւ մեծ միտինկ մը, որու միջոցին դարձեալ այս զինուորական հարցի նկատմամբ բանախօսութիւններ արտասանեցին Յարութիւն էֆ. Շահրիկեան և Մուշի երեսփոխան Գեղամ էֆ.

* * *

Թանին համակրութեամբ կը ծանուցանէ Բերայի և Մաքրիգիւղի միթինկները. կատարեալ համոզում կը յայտնէ թէ ոչ-իսլամ տարրին զինուորագրութիւնը մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ օսմ. հայրենիքին համար։ Անկեղծութեամբ կ'ողջունէ Հայերուն այս բարի նպատակը և կը յարէ թէ՝ խնդիրը Պետական Խորհուրդին մէջ կը քննուի և երեք օրէն Երեսփ. Ժողովին պիտի ներկայացուի։ Թանին կ'ըսէ թէ բնականաբար Ժողովը ինչ որ որոշէ ան պիտի ըլլայ. կարելի է այս տարուան որոշէ, կարելի է յետաձգէ յառաջիկայ տարուան. հետեւաբար կ'առաջարկէ որ իրերը իրենց բնական վիճակին թողուին և արդիւնքին սպասուի։

* * *

Օսմանը, ազատականներու օրգանը, գովեստով խօսելէ վերջ Հայոց զինուորագրութեան և գումարուած միթինկներուն վրայ, կ'ըսէ թէ այդ միթինկները շատ սրտագրաւ էին։ Թուրք մը անշուշտ տարբեր կերպով կը նայի իր քովը գտնուող հայու մը, որ միեւնոյն նպատակով թշնամին կրակին դէմ կուրծք կուտայ. զայն ուրիշ տեսակ սիրով և անկեղծութեամբ կը սիրէ. Օսմանը կը յարէ. «Ահաւասիկ մեր հայ հայրենակիցները երբ կը պահանջեն որ իսլամներուն պէս արեան տուրքը վճարելու պարտաւոր են, այս այն տեսակ պարագայ մըն է որ մեր յիշատակներուն մէջ ալ երախտագիտութեամբ պիտի աւելնայ, գերիզմանատուններուն մէջ երկիւղածութեամբ և ջերմեռանդութեամբ կատարուած աղօթքներու վրայ»։

* * *

ԲՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿ ՌՈՏՈՍԹՈՅԻ ՄԷՋ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐՈՅՆ ՀԱՄԱՐ

[Հեռագիր «Արեւելք»ի]

ՌՈՏՈՍԹՈ 22 մարտ

Այսօր եկեղեցիին մէջ 2000 հոգիի ներկայութեամբ գումարուած միթինկին մէջ տրուած որոշման համաձայն, մեր սիրելի Հայրենիքին հարազատ զաւակները եղող բոլոր Հայերուն միակ փափաքն է զուրկ չմնալ զինուորական փառքէն և այդ իրաւունքը խնդրել։ Այս պատճառաւ մեր բոլոր ընկերներուն անունով կը խնդրենք որ այս տարիէն սկսեալ՝ իսլամ հայրենակիցներու հետ, առանց բացառութեան, մենք ալ օսմ. զինուորական ապարէզը ընդունուելու համար օրէնք մը սահմանուի ու գործադրուի։ Իսկ զինուորական տուրքին բաշխման և գանձման դէմ բուռն կերպով կը բողոքենք։

Ամբողջ ժողովրդին կողմէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՕԶԱՃԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ԱՐԲԱՃԵԱՆ
ՄԵԼԻՏՈՍ ՃԱՄՃԵԱՆ

ՎԱՆԷՆ ՀԵՌԱԳԻՐ «ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի

ՎԱՆ, 20 մարտ

Պերլինեէ Թակէպլարի Թղթակցին լնսի վերագրածը ազգային մրլիսիան մասին անարգ սուտ մըն է. երկու անգամ տեսնուած եմ հետը. ներկայ էին քաղաքացիներ, առաջին տեսակցութեանն ալ՝ ռուս հիւպատոսը։ Վ.ՌԱՄԵԱՆ

Ծ. Խ. — Ինչպէս անշուշտ կը յիշուի, վերոյիշեալ գերման թերթին թղթակիցը անցեալները ճամբորդութիւն մը կատարելով Հայաստանի մէջ՝ թղթակցութիւններ ղրկած էր իր թերթին, որոնց մէկուն մէջ կը գրէր թէ տեսակցելով Դաշնակցական գործիչ Վռամեանի հետ, այս վերջինը յայտարարեր է եղեր իրեն թէ Դաշնակցութիւնը կը ձգտի ազգային զինուորագրութիւն (միլիցիա) հաստատել Թուրքիոյ մէջ՝ որպէս զի որոշ չրջանէ մը ետքը բաւականաչափ մարզուած հայ զինուորներ դանուին՝ Թուրքիոյ դէմ ապստամբութեան դրօշը պարզելու համար։ Սոյն հեռագրով ահա Վռամեան կուգայ հերքել խայտառակ գերման թղթակցին այդ յայտարարութիւնը։

ԽԱՍԳԻՒՂԻ ՆՊԱՍՏԸ ԵՒ ՔԷՉԵԱՆ

ՌՈՏՈՍԹՈ, 20 Մարտ

Աղնուաշուք
Տիար Շահան Շամիլուր

Արեւելքի Պատ. օրաթերթի երէկի թիւին մէջ Ձեր յօդուածին մէկ պարբերութենէն այնպէս հասկցայ թէ Քէչեան էֆ. 96ի արկածեալներուն նպաստն նպաստաւորուած ըլլալը կուրանայ և գրաւոր ապացոյց կը պահանջէ։

Կը յիշէք անշուշտ թէ Յուլիս 11էն վերջ, երբ տակաւին Վանքեան Սրբազան տեղս կը պաշտօնավարէր, իր մասին քանի մը յօդուածներ երեւցան թերթերու մէջ՝ մանաւանդ Գ. Մարգարեան տարագրութեամբ յօդուած մը խստիւ կը քննադատէր զինքը՝ իբր ղեղձարար նշանաւոր 1200 ոսկի նպաստին բաժանման։

Արդ՝ ես իբր պաշտօնեայ մը Ազգ. Առաջնորդարանի, մտերմաբար այդ մասին ըրած հարցմանս Վանքեան Սրբազան ի մէջ այլոց պատասխանած է (նոյն իսկ ուրիշներու ալ) թէ՝ «սոյն գումարը վճռուած է ընկալագրերու փոխարէն, որոնց մէջ է նաև Քէչեան էֆ.ի 50 (յիսուն) ոսկինոց ստացագիրը. ի փոխարէն իր ստացած նպաստին»։ Եթէ այդ ստացագիրը այժմ կը գտնուի Վանքեան Սրբազանի քով՝ զոր պարտաւոր է ցոյց տալու՝ գէթ ինք իր հաշուական պատասխանատուութեան մէջ արդարանալու համար։ Իր տեղեկութիւն հաղորդելով Ձեր Աղնուութեան

Մնամ յարգանօք
Աղօթարար
ՌԱՖԱԷԼ ԳԲ. ԹԱԳՄԱՃԵԱՆ

Ծ. Խ.—Ինչպէս յայտնի է, 96ի Խաչիւղի կոտորածէն յետոյ, արդէն մեծ մասամբ աղքատ Խաչիւղցիները, մոխիրի վրայ նստած, բնաւ չօգտուեցան 1200 ոսկիի նպաստէն զոր պալատը վերհանածներն!! յատկացուցած էր կոթածնուած գիւղին։ Հիմակ ա՛հա յայտնի կ'ըլլայ թէ Բիւզանդ Քէչեան, որուն համար այն թուականին ալ կ'ըսէին թէ—ու ի հարկին կը հաստատենք—իբր 1500 ոսկի պահեստի ունէր տեղական հայ դրամատան մը մէջ, խիղճը ունեցեր է 50 ոսկի կորզելու այն գումարէն որը արդար իրաւունքն էր հայրերուն, եղբայրներուն, ամուսիններուն կորսնցուցած թշուառ որբերու և այրիներու։ Ու այդ մարդը մարսեր է արիւնով շաղախուած այդ գումարը, մինչ թալլուած ու սիրելիներու դիակներուն վրայ կոծող աւուր հացի կարօտ դժբախտներ փողոցները կը շրջէին կիսամերկ և սովամահ։ Եւ արդեօք աւելո՞ղ է այս առթիւ ըսելու թէ արիւններու մէջէն ժողված իր այդ 50 ոսկիի գումարին 30ն էր որ այդ մարդը սովեալներու յատկացուց՝ շահելու համար ազգային բարերարի ածան տիտղոսը, ամէն առթիւ ալ յիշելու համար իր այդ «կարմիր» բարեգործութիւնը։

Ահա թող ամպարճիներն ու ելքէնճիները հասկնան թէ ո՞վ է և ի՛նչ է այն մարդը, զոր կը պաշտպանեն այնքան գուեկիօրէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.— 1897ին Պերլին հասած վաւերական տեղեկագրութիւններու վրայ, Տր. Եօհաննէս Լէպսիուս 1895 տարւոյն վերջին երեք ամիսներուն մէջ Մինչեն զանազան տեղեր ջարդուած Հայոց վիճակագրութիւնը և թուամարը տուած է հետեւեալ կերպով.—

Կարնոյ	Նահանգ	4,390
Պիթլիսի	»	1,600
Խարբերդի	»	14,345
Տիգրանակերտի	»	6,000
Վանայ	»	20,000
Սեբաստիոյ	»	7,420
Տրապիզոնի	»	2,130
Էնկիւրիի	»	2,794
Ատանայի	»	352
Հալէպի	»	23,652
Իզմիտի Գաւառ		65
Համագումար Ջարդուած		82,748

Թալլուած և մոխիր դարձուած քաղաքներուն և գիւղերուն թիւը այդ նահանգներուն մէջ 2493ի կը հասնի և այդ նահանգներուն վերջին ծայր կարօտութեան մատնուած բնակիչներուն թիւը՝ 546,000ի։

ԳԱՂԱՆԳԱԿԱՆ. Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ հետեւեալ որոշումները տուաւ։ Ա. Ուշադրութեան առաւ զինուորագրութեան խնդրոյն առթիւ գաւառներէն հասած նոր նամակներն ու հեռագրերը, եւ որոշեց որ Կրօն. և Բաղ. Ժողովի անդամներէն կազմուած պատգամաւորութիւն մը դիմէ այս մասին պաշտօնապէս կառավարութեան, կցելով նաեւ այս խնդրոյն բոլոր հարստահարութեանց և վանական կալուածոց յափշտակութեան խնդիրները, որոնք Հայոց ազգին գոյութեան խնդիրը կը կազմեն։ Հետեւաբար Ժողովը որոշեց այս անենքը յիշատակագրի մը մէջ ամփոփել և պատուիրակութեան միջոցաւ ներկայացնել կառավարութեան։ Բ. Մայրաքաղաքին քանի մը Թաղ. Խորհուրդներու կողմէ ուղղեալ գրերով կը ծանուցուէր թէ թաղապետութեանց տեսուչներուն կողմէ զեկուցուած է թէ ըստ սահմանադրական օրինաց Պոլսոյ Իսլամ և ոչ-Իսլամ օսմանցիներն եւս զինուորական ծառայութիւն կատարելու պարտաւոր են և յանձնարարած է զինուորագրութեան տարիքը լրացնող Հայերուն ցուցակը պատրաստել և ներկայացնել։ Ժողովը նկատելով որ Հայ ազգը չի կրնար Օսմանեան Սահմանադրութեան տուած իրաւունքներէն և պարտականութիւններէն բաժնուիլ, որոշեց շրջաբերական գրով մը հրահանգ տալ Թաղ. Խորհուրդներու, որ պահանջած ցուցակները պատրաստեն և ներկայացնեն։ Գ. Մայրաքաղաքս գտնուող Հայ գաղթականները Ժողովին դիմելով իրենց դառն վիճակին համար դարման կը խնդրէին։ Ժողովը ուշադրութեան առաւ խնդիրը և յարմար դատեց որ նոյն գաղթականներէն անոնք որ կը փափաքին իրենց երկիրը վերադառնալ և կամ Պոլսէն մեկնիլ ուրիշ տեղ, գործով մը զբաղելու համար, պէտք եղած դիւրութիւնները ընծայուին և անոնցմէ նպաստ մը ստանան։ Դ. Ուսումնական Խորհուրդը և Դպրոցական վարժարանի Խնամակալութիւնը ներկայացան Ժողովին և երկուստեք բացատրութիւններ տուին կեդրոնական վարժարանի տեսչին խնդրոյն առթիւ ծագած իրաւաութեան մէջ գտնուելու նկատմամբ։ Ժողովը լսելէ յետոյ զանոնք, յարմար դատեց որ իր նախորդ որոշման համաձայն, կեդրոնական վարժարանի նամակալութիւնը պաշտօնապէս հաղորդէ Ուսումն. Խորհրդոյ՝ վարժարանին տնօրէնին հրաժարման խնդրոյն նկատմամբ ուղած բացատրութիւնները։ Ե. Ժողովը ուշադրութեան առաւ Մոսկուայէն հանգուցեալ Պ. Ստեփան Պապովեանցի կողմէ, ի նպաստ Տաճկաստանի արուեստագիտական և երկրագործական գիտութեանց հետեւող աղքատ ուսանողներու տարեկան 3000 ֆր., տասը տարուան համար 30,000 ֆր. գումարի մը կտակային խնդիրը, և տեղեկանալով որ այդ գումարին առաջին տարեվճարը 1906ին ուղարկած և անցած է Նպաստից Մնտուկին, որոշեց նախ յղել խնդիրը Տնտեսական Խորհրդոյ, որպէս զի անմիջապէս դիմէ Նպաստից Յանձնաժողովին և գանձէ զայն։ Նոյնպէս որոշեց յանձնել Ուսումնական Խորհրդոյ և Թարգմանաց Դէպքի էֆ.ի, որպէս զի յարմար մէկ քանի ուսանողներ որոշուին և Պրուսայի Շեքամաբուծական վարժարանին մէջ հետեւին շերամաբուծական ճիւղին։ Զ. Ժողովը հաստատեց Գուրու Զէչմէի Թաղ. Խորհրդոյ ընտրութիւնը, իսկ Պէյքօզի Թաղ. Խորհրդոյ ընտրութիւնը կատարուած և դիտողութիւններ եկած ըլլալով, Ժողովը Տ. Գնել Վ. Գալէմքեարեանի և Լեւոն էֆ. Քիւրքճեանի յանձնեց տեղական քննութեամբ ստուգել իրաց վիճակը և տեղեկագրել։ Նոյնպէս Ժողովը որոշեց Մայր դիւանի զեկուցագրին համաձայն Սամաթիայէն, կէտիկ փաշայէ և Պէօյուքտերէէն հրաժարեալ երեսփոխանաց տեղ նորերու ընտրութեան համար հրահանգ տալ։

ՄՈՒՇԻ ՎԻՃԱԿԸ

(Հեռագիրներ)

ՄՈՒՇ, 18 Մարտ

Թէև՝ կառավարչին տեղափոխութեան լուրը ստացուելուն պէս՝ չուկան ելն. բացուած ու ժողովուրդը իր սովորական աշխատանքին ձեռնարկած է, սակայն կառավարիչը դեռ կը շարունակէ մնալ (կ'երեւի թէ յաջորդը Մարտինէն դեռ չէ մեկնած) իսկ խնդրոյ առարկայ հայ կենն ալ՝ կը մնայ նոյնպէս խիստ հսկողութեան ներքեւ՝ տեղական իշխանութեան ձեռքին տակ. կառավարիչը պէտք էր իր մինչև այն առեն հեռացած ըլլար, կ'ըսեն ու կը խնդրեն որ կնոջը դաւը Պոլիս տեսնուի։

* * *

ՄՈՒՇ, 20 Մարտ

Մշոյ քաղաքի Թուրքերը իմանալով որ կառավարչի տեղափոխութիւնը Հայերու բողոքին հետեւանքով որոշուած է, ձեռնարկած են համաձայնութիւն մը կազմելու և պահանջելու, որ կառավարիչը վերահաստատուի կրկին իր պաշտօնին մէջ։

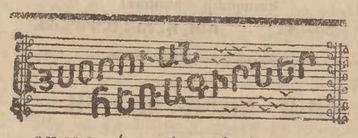

ԹԱՐԻԶ, 4 ապրիլ.— Պ. Բիշօն երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ դեսպանին հետ, որ Ֆրանսական կառավարութենէն խնդրած էր ճանչնալ Պոսնա-Հերսէքի կցումը։ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարը նը-պաստաւոր կերպով ընդունեց աւստրիական կառավարութեան խնդրանքը։

ԱԹԻՆԵՔ. — Պ. Թալիս հրաժարած բլլալով դահլիճը կազմելու պաշտօնէն, թագաւորը Պ. Թէօթոքիսի յանձնեց նախարարութիւնը կազմելու գործը։ Պ. Թէօթոքիս հաւանեցաւ։

ԴԱՒՐԷԺ.—Սովը ահագին համամատութիւններ կը ստանայ։ Բազմաթիւ յեղափոխականներ կառավարութեան կողմն անցած են։ Զինուորական գործողութիւնները ընդհատուած են։

ՀՈՒԼԾԱ.— Խոյի ու Սալմասի մէջ ժողովրդեան կողմէ կարգուած իշխանութիւնը գրաւած է կառավարութեան կուսակիցներուն ինչքերը, որոնք խոյս տուած են՝ զէնք գնելու և կամաւորներու թոշակները վճարելու համար։

ԲԵՌԵՐՍՊՈՒՐԳ.— Քաղաքական չբռնանկներու մէջ կը ծանուցուի որ արտաքին գործոց նախարարին պիտի յաջորդէ ո՛չ թէ Պ. Զարիքօֆ, այլ զօրավար իշխան Լինկայիչէվ, որ Պերլինի ռուսական դեսպանատան զինուորական կցորդ եղած է ասկէ առաջ։

ՊՈՐԼԻՆ.— Տէօյչ Պանքէն Պ. Հէլֆերիխ Կ. Պոլիս գացած է, գերման չաները պաշտպանելու համար Բուսէլիի երկաթուղիի խնդրոյն մէջ, որուն վրայ բանակցութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ և Գուլկարիոյ միջեւ։

ԲԵՌԵՐՍՊՈՒՐԳ. — Ռուսիոյ արտաքսմանի ներկայացուցիչները հրաման ընտացած են Պերլինի դաշնադրութիւնը ընտորագրող տերութեանց յանձնել պաշտօնական զեկոյց մը, որուն համաձայն, ռուս կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ ինք հաւանած բլլալով Պերլինի դաշնադրութեան 25րդ յօդուածին ջնջման, կը կարծէ որ ատենը եկած է նոյն դաշնադրութեան 29րդ յօդուածին բոլոր պայմաններն ալ ջնջելու։ Այդ յօդուածով սահմանափակուած են Սեւ Լերան վենետիական իրաւունքները։ Հետեւաբար ռուս կառավարութիւնը տէրութիւններէն կը խնդրէ նոյն յօդուածին ջնջումը։

ԲԵԼԿՐԱՏ. — Պաշտօնական աղբիւրէ կը հերքուի սա զրոյցը թէ Գարաեորկէվիչ սրբազանական գերդաստանը պիտի հրաժարի գահէն։ Այդ զրոյցը հրատարակուած էր աւստրիական թերթերուն կողմէ։

ԲԵՌԵՐՍՊՈՒՐԳ.—Կայսրութեան Պանքան հարիւրին կէս պակասեցաւ զեղչի սակը։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

Վաղը՝ երեքշաբթի՝ Հրէից և չորեքշաբթի՝ Ցուսաց տօներուն առթիւ Ղալաթիոյ Սակարանը գոց պիտի ըլլայ։

*** Սակարանի 15օրեայ լիքիտասիոնը կը սկսի այսօր, իսկ վերջին մօյայինը հինգշաբթի տեղի պիտի ունենայ։

ՓԱԿՈՒՄ, Mars 21/3 Ապրիլ

Օսմ. Գանա. Միացեալ 4 %	Օ. Ո.	102 24
Ամէնէն բարձր գին	»	102 26
Ամէնէն վար գին	»	102 21
Բուսէլի Երկաթուղի գոյ	Ֆր.	175 50
Ամէնէն բարձր գին	»	175 87
Ամէնէն վար գին	»	175 50

ԲԱՑՈՒՄ, Mars 23/5 Ապրիլ

Օսմ. Գանա. Միացեալ 4 % Ֆ.Կ.	Օ. Ո.	102 35
» » » ժամք 6ին	»	102 35
Բուսէլի Երկաթուղի	Ֆր.	175 62
» » » ժամք 6ին	»	175 50
Ֆարսի Կ. Գոյ	»	432
Անատ. Երկաթ. Ա. տեղի	»

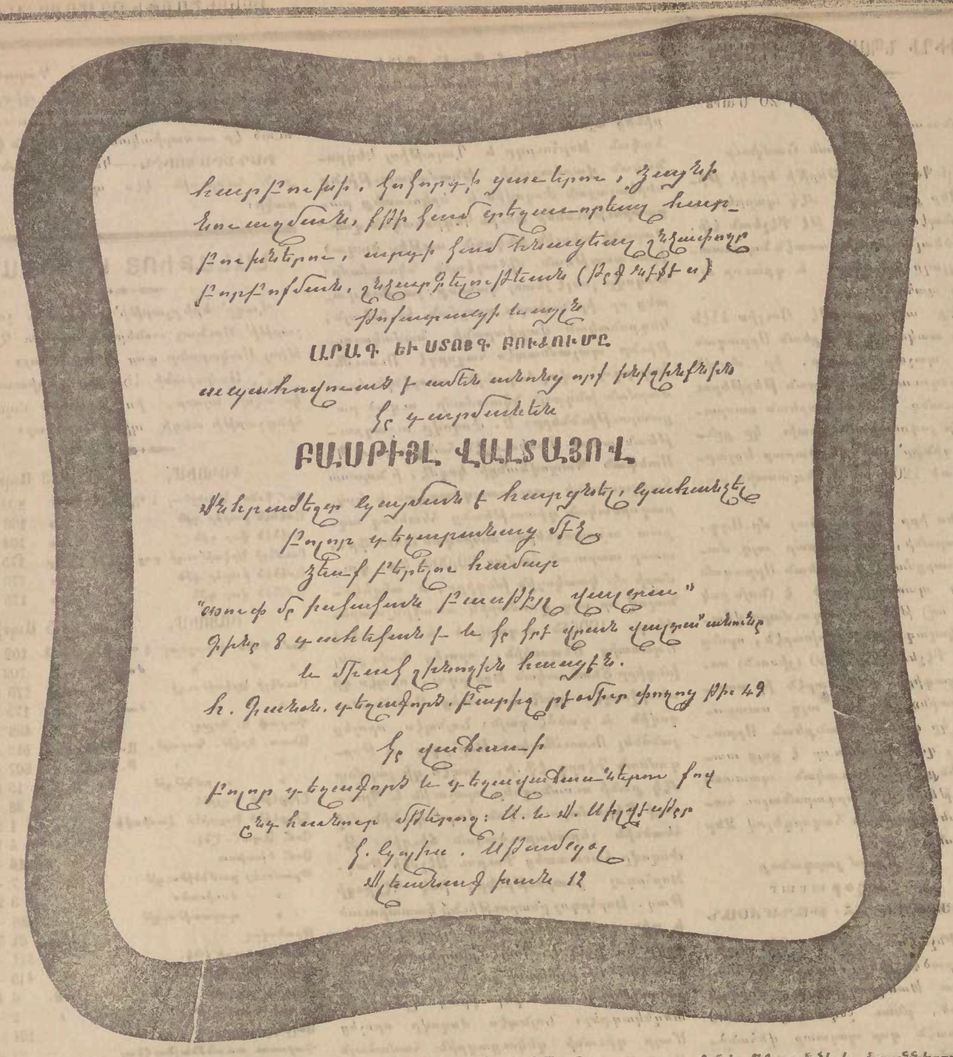
հարբուխ. խոհարդի ցաւերու, շաղախ
ցնուցմանն, որոնք իսկ գրեցաւորեալ հարբ-
ուխներու, որպէս իսկ հիւանդեալ շնչաւորը
քարոյրմանն. շնչարգելութեան (Բրոնխիտ ա)
Թոքաբորբի եւայլն
ԱՐԱԳ ԵՒ ՍՏՈՒԳ ԲՈՒԺՈՒՄԸ
ապահովուած է ամէն տեսակ տրի խեղդիչներու
եւ գարշահոտներ
ԲԱՍՐԻՃԼ ՎԱԼՏԱՅՈՎ
Մինչեւ ամենայն կայսեր է հարցնել, ցանկանալ
Բոլոր գրեցաբանաց Տէր
շնորհ բերելու հրամայեալ
"Ցնցուած մը խեղճուկ Բասրիճլ վալտայ"
Գրեթէ 8 գտնուելու է և իր իրեն վրան վարպետ անունը
և Տրամի շինողին հասցէն.
Հ. Գալաթ. գրեցաբանի. Բարձր թէմարար փողոց թիւ 49
Իր վաճառատ
Բոլոր գրեցաբերի և գրեցարանաներու մոտ
Շնորհ հաճուար մրցելոյ: Ա. և Ս. Արիվիսիր
Յ. Կոստիս. Սիրամարգ
Վաճառուած խառն 12

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԱԱՋԱՌԱՏՈՒՆ
ՊԱՏՐԱՍՏ ԶԳԵՍՏԵՂԻՆԱՑ
ԷՄՆԻՅԷԹ
Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ
Գրեսի Լիոնեի դրամատան վրայի յարկը
հաստատուած

Վերջին նորամուտներն համեմատ սրանց, կանանց և տղոց համար ամէն տեսակ հագուստներու ճոխ մեծերք մը միշտ պատրաստ կը գտնուի:
Սմէնէն աւելի ճաշակի տեր և դժուարահաճ անձեր սնգամ դոհ կը մնան ԷՄՆԻՅԷԹի հագուստներէն:
ԳՆՆԵՐԸ ԲԱՑՍՐՅԱԿԱՊԻՍ ՎԵՐՋԻՆ ՉԵՂՉ ՉԿԱՑ ԲՆԱՒ
ԼԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՑ Է 50—47

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ ՅՈՑՑ ՏՈՒԱՒ ԹԷ
ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ
ԻՑՆԻՆ կատարեալ սնունդ մը կը կազմէ. բժիշկներուն եւ մայրերուն միաձայն վնդին համաձայն
ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹԸ
Թանկագին սնունդ մըն է տղոց եւ տկարակազմներու համար:
50—31

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ազդ.— Հանր. Պարտքի վարչութիւնը իր ապառիկանուններուն տարեկան զգեստեղէնը հայթայթելու ձեռնարկած ըլլալով, կը ծանուցանէ որ առաջարկները կ'ընդունուին հետեւեալ զգեստներու նմուշներուն հետ.— 4 քսանիւմ՝ սեւ չուխայէ (սթամպուլին), 4 քսանիւս՝ սեւ չուխայէ (բրաէնկոդ), 48 քսանիւմ՝ մութ կապոյտ չուխայէ (բրաէնկոդ՝ ասեղնագործուած օձիքով), 44ը արծաթէ, 4ը ոսկիէ), 46 քսանիւմ՝ մութ կապոյտ չուխայէ (վէսթոն՝ D. P. O. մարքայով), 14 ձմեռնուան բալթօ՝ մութ կապոյտ գոյնով, 14 քսանիւմ գորշ քուրթի կոաէ, 13 քսանիւմ՝ շալաքէ, բաց կապոյտ գոյնով, 17 քսանիւմ ոսոիկան-գինուորներու և ոսոիկաններու համար: Առաջարկներուն հետ պէտք է ընկերանան չոխանները, սատամներու, կոճակներու նմոյշներ, և Օսմ. Հանրային Պարտքի Վարչութեան պէտք է ղրկուին 1909 ապրիլ 1/14էն առաջ, կնքուած պահարանով, որուն վրայ նշանակուած ըլլալու է հայթայթելիք ապրանքին տեսակը:
Ընդհ. Տնտեսութիւն
25/10 Մարս 1909 13—10

* * *

ԱԶԴ.— 1881 դեկտ. 8/20 թուակիր կայս. հրամանագրին է. և Բ. յօդուածներուն և 1903 սեպտ. 1/14 թուակիր յարակից հրամանագրին Ժ-Բ. յօդուածին համաձայն, Բուլգարի երկաթուղիի հետեւեալ պարտաթուղթերը.— 332,433, 406,593, 406,594, 474,685, 548,171, 581,291, 592,619, 753,211, 753,212, 753,215, 1,255,599, 1,896,984 որոնք 1879 ապրիլ 1ի վիճակահանութեան մէջ պարգեւուած չեն, 1909 ապրիլ 1ին ընդհատած պիտի համարուին:
Կ. Պոլիս 1 փետր.

ԱՄԷՆ ՏԵՂ
ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Կովկասի հանքային ջուրերը, Ռուս կառավարութեան կողմէ արտօնուած և ծախուած, «Խարզան և Խասէնթուքի թիւ 20» անունով:
ԽԱՐԶԱՆԸ այնպիսի հանքաջուր մըն է որ արիւնը կը մաքրէ և ֆիզիքական ուժերը կը կազդուրէ: Միղանցքի քրոնիկ հիւանդութեանց և աւարտնոյն և ուրիշ հիւանդութեանց դէմ ազդեցիկ է: Սովորական ալ կը գրգռէ: «Խասէնթուքի թիւ 20» լաւագոյն հանքային ջուրն է սեղանի համար: Ստամոքսին թթուութիւնները կը չեզոքացնէ և մարսողութիւնը կը դիւրացնէ: ԽԱՐԶԱՆ ԵՒ ԽՍԷՆԹՈՒՔԻ թիւ 20 պաշտօնապէս արտօնուած են բժշկական հեղինակութեանց կողմէ:
Գլխաւոր մթերանոցը և գրասենեակը կը գտնուին Պոլիս, Տիվան Եոլու փողոց, թիւ 144, թէ՛ մեծաքանակ և թէ փոքրաքանակ կը ծախուին մեր առաջին յաճախորդին՝ «Թի էքզոսմիք Բօ-Օբէրթիվ Սօսայթի Լիմիթեդ»ով, բոլոր դեղարանները, ճաշարանները, նպարավաճառանոցները և այլն: Նոյնպէս մեր մթերանոցին մէջ կը ծախուի Թաշելէնի ջուր, կառավարական քննիչներու սակ:
Միակ ներկայացուցիչ ամբողջ Թուրքիոյ, Եգիպտոսի եւ Ցաճատանի համար:
50—47 ԹՕԼ. Է. ՇԵԼԱՄՈՆՕՅ

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
11,000,000 օսմ. ոսկի կամ
250,000,000 ֆրանկ դրամագլուխով
ԿԵՆՏՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ Նոյեմբեր
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ՝ Գալաթայի, Ներսի Յուսի
ՊԱՏՈՒՆԱՏԵՂԻ՝ Բերա, Գիւրան Յուսուրի Թ. 37
ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԼՈՆԴՈՆԻ ԵՒ ԲԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍ
ԳՐԱՍԵՆԱՍԵՂԻՆՔԻ

Ամստրիա, Ամստրա, Այրան, Աֆիոն-Գարահիսար, Հալէպ, Աղէքսանդրիա, Էսքիսէր, Էնիգիւրի, Պազարճա, Պանտրմա, Գէդիզ, Գրաստա, Գասթիլմուրի, Գումլճա, Տեմիր Աղաճ, Իսկիշէհիր, Երուսաղէմ, Գամասկոս, Գոնիա, Լարնակա, Լիմասոլ, Գոնիէ, Մէրսին, Միտիլլի, Մանիսա, Նիքոսիա, Ուշակ, Բաբ-Սոխա, Սէլանիկ, Սամսուն, Սէվազ, Իզմիր, Տրապիզոն, Սուրիական Տրիպոլիս եւ Սիւրմ.
Ոսկեայ պայմանագրեամբ կամ ընթացիկ հաշուով (դեպոզիտ-դուրան) փոխառութիւն կ'ընէ, արժէքաթղթեր կամ փոխառեակագիրներ (բոլիցա) պահեստ առնելով:
Փոխառեակագիրներ կը գրէ: Թաղքով և օտար երկիրներու գլխաւոր քաղաքներուն վրայ փոխառեակագիրներ, չէքեր, վարկագիրներ ու հիւանդարանի օրինակներ կուտայ:
Ընթացիկ հաշիւներ կը բանայ, արժէքաթղթեր եւ արժէքաւոր ապառիկներ կ'ընդունի ու կը պահէ:
Թաղքով եւ արտաքսումի մէջ հրամաններ եւ փոխառեակագիրներ կը գտնէ, ապահովական հրամաններ կը գործադրէ, գանձատուն տեսակ դրամներ կը փոխէ, կ'առնէ ու կը ծախէ:
Օսմ. Կայս. Պանքան իբր ուսանդ կ'ընդունէր, պահպանման փոքր վարձքի մը փոխարէն, ամէն տեսակ արժէքաթղթեր, ոսկեղէններ կամ տարբ, անուանական կամ կրողին: Արժէքաթղթերը կը պահուին Ջէյթունա տարեղանարանի մէջ հատուցուած մասնաւորապէս ստեղծուած նեղանոցներու մէջ (սեղմոցով եւ մեքենական բանալիով), որոնք կոստրոլ ապահովութիւն կ'ընծայեն: Ընդունողը մը կը յանձնէ, որուն մէջ նշանակուած են վճարման թիւերը մէջ եղած թիւերը:
Օսմ. Կայս. Պանքան պաշտօնապէս կը գտնէ, առանց մրցուրդի, ուանդ տուած արժէքաթղթերուն կտրոնները, հ. Գալատայ մէջ վճարելի: Արտասահմանի մէջ գտնելի կտրոնները համար յարմար միջոցներ մը կ'առնուի եւ օրէնքն փոխանակագրին համաձայն: Անոր տեղի հաշուին կ'անցնի պայմանաժամի կամ ցանկալի օրուան փոխանակագրեամ:
Ժամանակին դանձնելու համար ուանդ տրուած արժէքաթղթերուն կտրոնները պայմանաժամէն 20 օր առաջ կը կտրուին:
Օսմ. Կայս. Պանքան իրեն տանդ արժէքաթղթերը կ'ընդունի նաեւ իր տրամադրութեանց մէջ. Լոնտոն եւ Բարլէ, իր գլխաւոր մասնաճիւղերուն մէջ Ադրիանգրիա, Գոնիէ, Իզմիր, Գէրմուք, Եւրոպա, Իսկէնտեր. իր գլխաւոր թղթակիցներուն մօտ Սիլկնդ, Գերմանիա, Գրիւսել, Հռոմ, Վիէննա, եւայլն: Տեղական արդիւնքը ստանդարտին արտադրութեան տակ դրուած է. կամ իր հաշուին մնացած, կ. Պոլսոյ մէջ: Այն յանձնարարները, որոնց արժէքաթղթերը է պահ դրուած են, կրնան իրենց խնդրանքին վրայ դանուած տեղերէն առնել կամ իրենց հաշիւին դրին տալ:
Օսմ. Կայս. Պանքան կը կատարէ ոսկեղէնական հրամաններ մեր եւ օտար հրապարակներու վրայ. գնում եւ վաճառում կը կատարէ կանխիկ կամ պայմանաժամով: Հանրային տրամադրութեան տակ կը դնէ, օրուան դնով, կարգ արժէքաթղթեր, ինչպէս Բուլգարի երկաթուղիի, Մեքիսական Քրէիտ Ֆոնսիէի Ֆոնդատանի տոմս. Պանքային պարտաւորութիւնը, Օսմ. Ասպնջականի Ընկերութեան, եւայլն բաժնեթուղթերը: Անտիկական կնիքով յանձնելի են տոմս արժէքներ:
Օսմ. Կայս. Պանքան կը տանի արժէքաթղթերու վրայ ամէն գործառնութիւններ. փոխանցում, կարգներու նորացում, եւն., մասնաւոր տեղագրի մը համաձայն: Օսմանեան եւ օտար արժէքաթղթերու վրայ փոխառութիւն կ'ընէ հաշուեցեալ և չատ ։ փոքր պայմանագրով: Իրենց պայմանաժամին առաջ կը գնէ կարգ մը օսմանեան եւ օտար արժէքաթղթերու կտրոններ: Իր մնուցիներուն մէջ գտնուած արժէքաթղթերուն կտրոնները կը վճարէ, առանց միջնորդի, ինչպէս 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերու, 1901-1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերուն եւ Թրքոյ նուանոնդարին 6% փոխառութեան պարտաթուղթերուն կտրոնները:
Օսմ. Կայս. Պանքան բաժին մը հատատած է՝ Սակարիայի արժէքաթղթերուն վրայ տեղական թիւններ տալու, անանց Սակարիայինէ ընդունուած ըլլան կամ ոչ: Այս տեղական թիւնները հոն կը տրուին:
Օսմ. Կայս. Պանքան կ'երաշխաւորէ ընդհանուր հրամանները մեր եւ օտար հրապարակներու վրայ. գնում եւ վաճառում կը կատարէ կանխիկ կամ պայմանաժամով: Հանրային տրամադրութեան տակ կը դնէ, օրուան դնով, կարգ արժէքաթղթեր, ինչպէս Բուլգարի երկաթուղիի, Մեքիսական Քրէիտ Ֆոնսիէի Ֆոնդատանի տոմս. Պանքային պարտաւորութիւնը, Օսմ. Ասպնջականի Ընկերութեան, եւայլն բաժնեթուղթերը: Անտիկական կնիքով յանձնելի են տոմս արժէքներ:
Օսմ. Կայս. Պանքան կը տանի արժէքաթղթերու վրայ ամէն գործառնութիւններ. փոխանցում, կարգներու նորացում, եւն., մասնաւոր տեղագրի մը համաձայն: Օսմանեան եւ օտար արժէքաթղթերու վրայ փոխառութիւն կ'ընէ հաշուեցեալ և չատ ։ փոքր պայմանագրով: Իրենց պայմանաժամին առաջ կը գնէ կարգ մը օսմանեան եւ օտար արժէքաթղթերու կտրոններ: Իր մնուցիներուն մէջ գտնուած արժէքաթղթերուն կտրոնները կը վճարէ, առանց միջնորդի, ինչպէս 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերու, 1901-1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերուն եւ Թրքոյ նուանոնդարին 6% փոխառութեան պարտաթուղթերուն կտրոնները:
Օսմ. Կայս. Պանքան բաժին մը հատատած է՝ Սակարիայի արժէքաթղթերուն վրայ տեղական թիւններ տալու, անանց Սակարիայինէ ընդունուած ըլլան կամ ոչ: Այս տեղական թիւնները հոն կը տրուին:
Օսմ. Կայս. Պանքան կ'երաշխաւորէ ընդհանուր հրամանները մեր եւ օտար հրապարակներու վրայ. գնում եւ վաճառում կը կատարէ կանխիկ կամ պայմանաժամով: Հանրային տրամադրութեան տակ կը դնէ, օրուան դնով, կարգ արժէքաթղթեր, ինչպէս Բուլգարի երկաթուղիի, Մեքիսական Քրէիտ Ֆոնսիէի Ֆոնդատանի տոմս. Պանքային պարտաւորութիւնը, Օսմ. Ասպնջականի Ընկերութեան, եւայլն բաժնեթուղթերը: Անտիկական կնիքով յանձնելի են տոմս արժէքներ:
Օսմ. Կայս. Պանքան կը տանի արժէքաթղթերու վրայ ամէն գործառնութիւններ. փոխանցում, կարգներու նորացում, եւն., մասնաւոր տեղագրի մը համաձայն: Օսմանեան եւ օտար արժէքաթղթերու վրայ փոխառութիւն կ'ընէ հաշուեցեալ և չատ ։ փոքր պայմանագրով: Իրենց պայմանաժամին առաջ կը գնէ կարգ մը օսմանեան եւ օտար արժէքաթղթերու կտրոններ: Իր մնուցիներուն մէջ գտնուած արժէքաթղթերուն կտրոնները կը վճարէ, առանց միջնորդի, ինչպէս 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերու, 1901-1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան պարտաթուղթերուն եւ Թրքոյ նուանոնդարին 6% փոխառութեան պարտաթուղթերուն կտրոնները:

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԷԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ
Ն. ԲԱԴԷ ՍՈՒՆԿ
ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈԳԵՆԱՒԻՐ
Ապրիլ 6ին, Ժօնի, Սեւ Ծովէն
Ապրիլ 12ին, Իմբրեդի, Մարսիլիայէն
Ապրիլ 20ին, Տրիմի, Սեւ Ծովէն
Ապրիլ 27ին, Ժօնի, Մարսիլիայէն
ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ
Ապրիլ 7ին, Ժօնի, Մարսիլիա:
Ապրիլ 13ին, Իմբրեդի, Սամսոն, Տրապիզոն, Պաթում, Նովորոսիսք
Ապրիլ 20ին, Տրիմի, Մարսիլիա:
Ա. կարգ Բարիզի համար 200 ֆր.
» » Մարսիլիոյ » 160 »
Բ. » Բարիզի » 150 »
» » Մարսիլիոյ » 120 »
Ա. կարգ Լոնտոնի համար 248.35 ֆր.:
Բ. կարգ 185.10 ֆր. (Տիբէի համարով):
Տեղեկութեանց համար դիմել Գործակալին՝ Թոփհանէ, քարափին վրայ:
15 Թ. ԱԲԳԱՐԻ

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԵԱԼ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Սեպտ 20 թուակիր Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Գալաթիա, Նաղլը խան, Հէզարֆէն փողոց, Թիւ 14, Քօբբերաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն.
Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս, Մ. Ի. Սաոոք, Շեյխ իւլ Իսլամ խան, Պահէճ Դարու Թիւ 10.
Պոլիս, Ապտի պէյ և Ընկ. Վէգնէհիլեր փողոց.
Պոլիս, Պ. Ս. Այմէլոզլու, Էմին-Իօնիւ, Պահչէ Դարու Իզմիր փողոց.
Գաստրդիւղ, Ալէքսանդր Անաստասիաս չուկայի հրապարակ.
Գաստրդիւղ, Մ. Ա. Անդրիա, Մօտա խառաէսի.
Պէյօլ-քաէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Պէյօլիքաէրէ խառատէսի, Թիւ 137.
Գալաթիա, Մ. Ա. Բիրհանց, Թիւ 12 Թիւնէլ խան.
Մեծ Կղզի, Բէսուլ էֆ.
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկելիաս. դրասրանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանոս, Քէչէճեան էֆ.:
17 Գործակալութիւնք օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ:

Cie RUSSIE
Navigaiion à Vapeur et de Commerce
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթական երթեւեկութիւններ
Ապրիլ
Դշ. 25/7 Իսէպօլի, Սինօպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Բիզէ և Պաթում. կէս օրէն առաջ ժամը 10ին:
Դշ. 25/7 Օտեսա. Իրիկուան ժամը 4ին.
Եշ. 26/8 Իզմիր, Պիրէոն և Աղէքսանդրիա. ժամը 10ին:
Եշ. 26/8 Օտեսա. ժամը 4ին:
Ուր. 27/9 Սէվաստօպոլ. ժամը 10ին:
Շբ. 28/10 Օտեսա. ժամը 10ին:
Շբ. 28/10 Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիօս, Հռոդոս, Մէրսին, Իսքէնտէրուն, Թրիպոլի, Գէրուբ, Հայֆա, Եաֆա, Բոռ-Սաիտ և Աղէքս. ժամը 4ին:

Մ Օ Ս
ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ճամբորդ եւ ապրանք փոխադրող
օդանաւեր

Ա. ԿԱՐԳԻ	Բ. ԿԱՐԳԻ
Սէգի	Նայոգրիս
Մինիս	Էմէյսիզ
Բաւիսիս	Գուլգրիս
Թէյսիր	Մօտրիս
Նարոսն	Նայոգրիս
Նավարին	Ֆարոն
	Թիրոս

Առաջին կարգի շոգենաւերը չուտ եւ դիւրաւարժ են, դասուն մէջնակը շատ ընտրեալ ունենալիս ուստի, էլեկտրականութեամբ լուսաւորուած են ամէն ինչով:
Նրանց կարգերը շոգենաւերն ալ ամենապատշաճ ընտրեալ ապրանքներ, կ'ուղեւորուին Կ. Պոլսէ, Սամսոն, Տրապիզոն, Բիզէ, Պաթում, Սինոպ, Օրտու, Կիրասոն, Սամսոն, Սինոպ, Իսթանբուլ, Գալաթիա, Գալաթիա, Գալաթիա